

KROK

4

Ročník 1/2004

**Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje**

OBSAH ČÍSLA:

PRVNÍ KROK

Úvodník - Štěpán Kohout 1

ROZHOVOR KROKU

Ivo Vysoudil s Helenou Lisickou 2

KNIHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Mezinárodní seminář CASLIN 2004

- Věra Jurmanová, Petr Škyřík..... 5

Udělení medaile Z.V.Tobolky dr.Václavu Pumprlovi 8

Zdeněk Václav Tobolka - politik, historik a knihovník

- Václav Pumpřla 9

KROK V LITERATUŘE

Slova se otvírají zemětřesením (Karol Sidon - Karel Hvizďala:

7 slov) - Helena Veličková..... 13

Nikos Chadzinikolau 19

KROK ZPĚT

Kde voní pergamen. Jindřich Zdík doma a ve světě

- Štěpán Kohout 21

Arcibiskupská knihovna v Olomouci - Emilie Dohnalová..... 25

Historická knihovna Arcibiskupského zámku v Kroměříži

- Cyril Měšic..... 29

KROK DO SVĚTA

Znovuzrození řeckých palimpsestů - Rostislav Krušinský..... 33

Za hasičími systémy k švýcarským jezerům

- Miloš Korhoň 36

KROKFÓRUM

Jan Březina, hejtman Olomouckého kraje a poslanec

Evropského parlamentu, odpovídá na otázky KROKu 37

Bývalý německý evangelický kostel v Olomouci, takzvaný

„Červený kostel“ - Miloslav Pojsl..... 39

Vlajka, prapor - náš symbol - Aleš Brožek 44

Čtenářské návraty aneb Knihovní nostalgie

- Helena Veličková 46

KROK INFORMUJE

IV. Svatováclavské mezinárodní setkání v Bílé Vodě a Jeseníku

- Petr Košícký..... 51

Poezie bez hranic - Ivo Vysoudil..... 53

Aktuality..... 54

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI 57

KNIHOVNICKÁ LITERATURA 62

Moje kniha..... 64

Foto na obálce R.Vítková: „Červený kostel“ v Olomouci

KROK Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 1., číslo 4., vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: Ing. Hana Študentová,
e-mail: studentova@vkol.cz

Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Giebisch,
e-mail: roman@vkol.cz

Výkonná redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz

Redakční rada: Mgr. Alexandr Hejmovský,
e-mail: sasa@vkol.cz, Václava Jemelková,
e-mail: vjemelkova@kr-olomoucky.cz,

Mgr. Miloš Korhoň, e-mail: korhon@vkol.cz,
Mgr. Ivo Vysoudil, e-mail: ivo@vkol.cz

Adresa vydavatele a redakce: Vědecká knihovna
v Olomouci, Ostružnická 3, Olomouc 779 11.

Tel.: 585 222 375, fax: 585 225 774,

e-mail: redakce@vkol.cz

IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková

Ilustrace: Ing. Markéta Veličková

Tisk: SOU polygrafické, Tr. Svobody 21,
Olomouc 772 00

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)

1214-648x (elektronická verze)

Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 20. listopadu 2004

Vážení čtenáři,

ve dnech, kdy Vánoce jsou jako rohožka, přichází k vám čtvrté číslo KROKu. Berte toto číslo jako nadílku. Ne ovšem od Ježíška, na to je ještě brzo. Kdože tedy naděloval? Přece Svatá trojice v boxu!

Svatá trojice v boxu? To nemůže být nikdo jiný než zvěčnělý Joe Louis Barrow, slavný Černý bombardák, pak Muhammad Ali a Evander Holyfield... Ti ale rozdávají rány, ne dárky. Anebo snad Bůh syn poslal tentokrát k zemi Boha otce a Duch svatý odpočítává?

Ani jedno, ani druhé. To jen obchodní řetězec Makro projevil svou jazykovou vynalézavost. Koupil jsem tam dětem krabičku s čokoládovými figurkami Mikuláše, čerta a anděla. Při kontrole jsem prošel třikrát účet odshora dolů, než mi došlo, pod jakou položkou se vlastně skrývají... vskutku důmyslné inkognito.

A co nám zmíněná svatá trojice vlastně podává darem? Na obálce se pokochejte náladovým snímkem červeného luteránského kostela v Olomouci. Zájem, jaký projevila veřejnost o prohlídce v rámci Dnů evropského dědictví, nedovoluje propříště nikomu označovat jej slovy "zapomenutá památka". O jeho nepřiliš veselých dějinách nás zpraví profesor Miloslav Pojsl.

Pravidelný rozhovor proběhne tentokrát se spisovatelkou paní Helenou Lisickou: mluvit se bude hlavně o olomouckých pověstech coby životním tématu, o známých a přátelích, nechybí ani trocha té životní bilance má dáti – dal....

Do základů vexilologie, nauky o vlajkách a praporech, uvádí čtenáře Aleš Brožek, užívaje přitom exponátů tematicky jistě ne všední plzeňské výstavy.

Po návštěvě Centra Aletti v minulém čísle upozorňujeme na další snad ne zcela známé knihovny, které také poskytují služby veřejnosti: v Olomouci je to knihovna arcibiskupská, v Kroměříži také arcibiskupská, ale navíc i zámecká.

Rozhlédneme se po krajích zahraničních, do Švýcar a na Slovensko – sem si na mezinárodní seminář o programu CASLIN zajela Hana Študentová.

Čerstvý laureát ceny Z.V. Tobolky Václav Pumprla přispěl právě článkem o tomto proorepublikovém knihovníkovi, po němž bylo ocenění pojmenováno.

Ani toto číslo nezůstane bez básní – nabízíme ukázky současné tvorby polského básníka řeckého původu Nikose Chadzinikolau. Třetí svazek dozajista nevšedních a velmi časových rozhovorů Karla Hvizďaly s Karolem E. Sidonem Sedm slov recenze Helena Veličková.

S věru upřímným přáním mnoha úspěchů vyprovázíme bývalého pana hejtmana Jana Březinu na jeho cestě do Bruselu.

A další články, zprávy, informace, fejeton, seriál... jako obvykle.

Jestli se vám nadílka tohoto čísla nebude zamlouvat, nezoufejte. Jsme jen lidé, a naše síly jsou slabé. Počkejte si pár dní, Ježíšek nechá každému pod stromečkem pořádný dárek. Tedy – pokud vám něco nenadělí v boxu...

Štěpán Kohout

ROZHOVOR KROKU

ŽIVOTNÍCH PROBLÉMŮ NENÍ NIKDY DOST

Rozhovor se spisovatelkou Helenou Lisickou

Foto: archiv redakce

Helena Lisická je jednou z nejvýraznějších představitelk současně literární tvorby pro dětské čtenáře. Svůj život zasvětila především psaní pohádek a pověstí z Moravy, Slezska a Čech. Věnuje se též publicistické činnosti, etnografii a folkloristice. Je také autorkou několika loutkových a divadelních her i libret. Z jejího bohatého díla jmenujme alespoň ty nejznámější: Devatero řemesel (1976), Pohádky a pověsti z Moravské brány (1968), Řeka Morava (1976), Pověsti starých měst (1981), Páv zpívá o štěstí (1988), Tři synové knížecí (1994), Zrcadlo starých časů (1986, 1992), Ze stařenčina fěrtůšku (1994) a mnoho dalších.

Vážená paní Lisická, jste proslulá tím, že své čtenáře zavádíte do legendami opředených míst a vyprávíte jim nádherné pohádkové příběhy. Jak jste se k psaní dostala, co vás přivedlo k psaní právě pověstí?

Před padesáti roky jsem začala psát drobné pohádky pro svou čtyřletou dcerku. V té době jsem se také vrátila ke své učitelce Lídě Slané, která tehdy na ZŠ Komenium v Olomouci učila matematiku, výtvarnou výchovu a tělocvik a z vybraných dívek měla několik tanečních skupin. Věnovala jim velkou péči a znalosti tanečního umění, které sama

získala od prof. Jarmily Kröschlové v Praze. Od lidových tanců jsme se dostávaly k menuetům, polonézám i francouzskému burré. Později k polkám Bedřicha Smetany, Slovanským tancům Antonína Dvořáka, dílu Bohuslava Föerstra a já sama také k Leoši Janáčkoví, kde jsem sólově tančila jeho Starodávny.

V roce 1954 jsem pro Lídu Slanou a její dívky začala psát taneční libreta. Potom jsme spolu napsaly divadelní hru s tanci podle české pohádky Stříbrná kachnička. Nato jsem poprvé sama napsala taneční pohádku Bětuška tanečnice o dívce přadleně, dle Boženy Němcové. Tato pohádka vyhrála v Krajské soutěži dětských skupin v Olomouci první cenu, hudbu k ní napsal olomoucký skladatel Stanislav Vrbík.

Proč jste se tedy nadále nevěnovala tanečnímu žánru a nestala jste se tanečnicí?

Lída Slaná se opakovaně snažila mne připravit ke studiu tance. Poprvé už v roce 1944, podruhé v roce 1946, ale z rodinných důvodů k tomu nedošlo. Po Bětušce tanečnici se radila právě se Stanislavem Vrbíkem, co bych měla dělat. Byl to právě on, který mi navrhl, abych se věnovala olomouckým pověstem.

On byl sám původním povoláním novinář v Nášinci, známý básník a prozaik a významný hudební skladatel. Je třeba říci, že také on se mi snažil zpřístupnit kulturní Olomouc a Hanou, i když sám byl rodem Slezan.

Nutno podotknout, že pan Vrbík vám dobře radil, ať se věnujete psaní, vaše nadání je jistě veliké. Vzpomenejte si ještě na svou první knihu pověstí?

Jistě. S dcerkou jsem procházela město a začala jezdit za vlastivědnými pracovníky do okolních obcí. Teprve po deseti letech vyšly pohádky a pověsti Za horama za dolama, pověsti z Olomoucka a první moje pověsti z Hané.

Napadá mě otázka: proč právě pohádky a pověsti? Respektive vaše tvorba je typická jakousi syntézou pohádky a pověsti. A neměla jste někdy chuť zkusit jiný žánr, třeba detektivky?

Brzy jsem zjistila, že forma pověsti je proti pohádce velmi ochuzena, aby se mohly vzájemně doplňovat. A tak jsem se pokusila je vyprávět tak, že se k sobě přibližovaly. Vzápětí jsem na sebe uvalila hněv několika literárních kritiků, jenomže mne nepřesvědčili a já takto pracuji dodnes.

Pokud se ptáte na různé žánry, aniž bych chtěla, vedle tanečních libret přibyly i baletní. Dobrodružství s panákem zhudebnil Stanislav Vrbík a choreografii dělala paní Calábková. Žlutou růži Josefa Mánesa si odvezl pražský skladatel. Další libreta použila Lída Slaná. A pak z Kašpárkovy říše přišel požadavek na loutkovou hru o doktoru Faustovi. Podle starých autorů zhudebnil dle vlastního uvážení Antonín Schindler a výpravu dělal František Bělohlávek, režii Zdařek Pop. Asi rok nato při jednom jejich výročí byla velká výstava loutek v olomouckém muzeu. Na ni jsem napsala jednoaktovou hru podle olomoucké pověsti O ševci Prtávci. V ní se otáčela městská olomoucká radnice kolem měšťanů.

Vaše pověsti o hradech a zámcích jsem měl už od dětství moc rád a rád se k nim vracím. Z vašich knih je ale patrné, že než začnete na knize pracovat, předchází samotnému psaní velmi pilná a pečlivá práce s prameny a studium materiálů. Kde je získáváte? A jezdíte se také osobně podívat na místa, o kterých píšete?

České, moravské a slezské pověsti o hradech, zámcích a tvrzích se na dlouhou dobu staly středem mé pozornosti. Byla jsem požádána také o zpracování slovenských hradů, ale to jsem odmítla, protože bych pro ně nezískala takové podklady, jaké jsem používala pro českou verzi. Právě tehdy jsem úzce spolupracovala s Vědeckou knihovnou a její meziknihovní službou.

O něco později v roce 1975 mne požádal akademik prof. Josef Poulík, Dr.Sc. o napsání knihy pro děti o Velké Moravě. Trochu mne jeho přání zaskočilo, snad právě proto, že jsem od roku 1946 sledovala v tisku archeologické výzkumy především pojednávající o Moravě. Sama bych se asi nikdy neodvážila na takovou významnou historickou epochu sáhnout. Měla jsem však štěstí, za dvouměsíčního pobytu v Mikulčicích na Valech jsem se setkala s mnoha odborníky, archeology i historiky z Československa i z Polska, ale také odjinud, a také s důležitým studijním materiálem. Do slovenské Nitry nebylo odtud daleko, stejně jako na Pohansko, do Mušova i jinam. Stalo se, že do třech týdnů jsem měla projekt na knihu, ale pro dospělé čtenáře. Podle ní jsem napsala historickou fresku Páv zpívá o štěstí. Dětská knížka vyšla mnohem později pod názvem Tři synové knížecí. Dodnes jsem Velkou Moravu neopustila a doufám, že se k ní vrátím, abych pokračovala v započatém díle.

Potom jsem víc než půl roku psala reportáže a povídky pro Zemědělské noviny. A to byla doba, kdy jsem se dostala blíž k zemědělcům a na venkov. I z toho jsem výtěžila několik zajímavých příběhů.

Jaký je váš vztah k historii a jaký k folklóru a k folkloristice?

Od počátku mého dospívání mne zajímala historie českého státu, především Moravy. Měla jsem však také někdy smůlu, že připravený materiál jsem musela opakovaně odložit, protože nečekané události mne přivedly k jiné práci. Např. v roce 1983, když jsem se přijela s novináři podívat na hanáckou svatbu, tehdy jsem netušila, že tam sama zakotvím na dlouhých dvacet let i déle. Moje práce jako vedoucí Národopisného souboru Haná, který patřil Jednotnému zemědělskému družstvu, trvala od roku 1983 do roku 1991. Stejně tak existoval dětský soubor Slaměnky, kde jsem od jeho počátku měla funkci umělecké vedoucí a choreografky. Po několika letech k nim přibýly Královničky a nakonec Tetke a stráci. Přípravovala jsem dramaturgické plány, psala scénáře, rekonstruovala hanácké kroje, ještě v terénu zaznamenávala písně, říkadla i vzpomínky na lidové tance. Dodnes jsem je všechny nespočítala. Nikdy jsem však toto období nepokládala za ztrátu času, ale další příležitost získávat zkušenosti v terénu.

Za svůj život jste jistě potkala celou řadu vzácných i slavných lidí. Vzpomenete na některé i pro náš čas-

pis? Já se chci konkrétně zeptat na Annu Grmelovou, jejíž nádherné a nezapomenutelné ilustrace mám spojeny především s vašimi knihami.

Ráda bych vzpomněla na univerzitního prof. PhDr. Roberta Smetanu, Dr.Sc., který mi napsal k prvním knihám obsáhlé doslovy. Před druhou světovou válkou přišel do Olomouce za svým přítelem Bedřichem Václavkem a společně se věnovali lidovým písním. Dlouho jsem ale nevěděla, že i já se bez lidové písně neobejdu a budu ji po léta vyhledávat pro dospělé a děti z Velké Bystřice. K dlouholetému přátelství s prof. Smetanou bych jen dodala, že mi v jednom dopise dává tuto radu: „Piš pro lidi!“ A kdysi to

byl právě on, kdo mě přivedl do bývalého románského paláce. Mnohokrát se hovořilo o jeho historii. Stejně tak jsem se mohla seznámit s O. F. Bablerem, významným básníkem a překladatelem. Je toho mnoho, o čem by se dalo vyprávět a na co všechno vzpomínat. Ale na Annu Grmelovou,

svou mnohaletou přítelkyni a spolupracovnici, akademickou malířku a ilustrátorku bych přece jen vzpomenu ráda. Seznámila jsem se s ní díky akademickému malíři Františku Bělohlávkovi a ona byla dlouhou dobu mou ilustrátorkou, kdysi jedinou, pak občasnou. Ale nikdy bychom se spolu nerozešly, kdyby ji nepřekvapila smrt. Také ona byla mou velikou oporou a spolu jsme snadněji dlouhou dobu překonávaly životní problémy, kterých není nikdy dost.

Vážená paní Lisická, děkuji za rozhovor.
Ivo Vysoudil

MEZINÁRODNÍ SEMINÁŘ CASLIN 2004

Ve dnech 5. – 9. září 2004 se v Čingově ve Slovenském ráji uskutečnil 11. ročník mezinárodního odborného semináře CASLIN 2004. Hlavními letošními tématy byly šedé zóny a spolupráce knihoven, muzeí a archivů.

Seminář byl zahájen v neděli 5. září večer proslovem duchovního otce CASLINu Andrew Lasse (Mount Holyoke College, Massachusetts, USA) a hlavních organizátorek Dariny Kožuchové a Daniely Džuganové (Univerzitní knižnice Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, Košice).

Pondělí 6. září bylo věnováno tématu šedé zóny se zaměřením na elektronické zpřístupňování vysokoškolských kvalifikačních závěrečných prací. Moderování se ujal Martin Svoboda ze Státní technické knihovny v Praze.

První vystoupila se svým příspěvkem "Podpora institucionálního duševního bohatství prostřednictvím spolupráce: elektronické závěrečné a dizertační práce, institucionální repozitář a další šedá literatura" Joan K. Lippincott (Coalition for Networked Information, Washington DC, USA). Nutno přiznat, že paní Lippincott byla jednou ze skutečných perel semináře CASLIN 2004 a nejinak byla i její přednáška. V té se projevila dlouhodobá práce a zájem o problematiku elektronických diplomových a disertačních prací. Joan Lippincott přehledně a srozumitelně shrnula situaci v celosvětovém rozsahu a zdůraznila pozoruhodné iniciativy některých univerzit. Proto byl tento příspěvek vynikajícím odborným úvodem do tématu.

Následující byl příspěvek Petera Schirmbachera (Humboldt University, Computer and Media Service, Berlin, Německo) "Nevyhnutelnost nové kultury elektronického publikování". Přednášející se soustředil

zejména na projekt zveřejňování vybraných odborných prací studentů a zejména vyučujících své alma mater. Tento příspěvek byl na rozdíl od předcházejícího velmi prakticky zaměřen, což však nelze považovat za negativum. Naopak, zástupci českých a slovenských univerzit, které s podobnými projekty v současnosti začínají (či v blízké minulosti již začaly), mohou načerpat mnoho cenných zkušeností.

Odpolední blok byl věnován tuzemským (českým a slovenským) přednášejícím. Martina Svobodu v modérátorské úloze vystřídala Darina Kožuchová.

První odpolední přednášející Eva Bratková (Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze) ve svém příspěvku "Systémy pro zpřístupňování elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací v České republice: od prvních lokálních systémů k platformě jejich dalšího společného rozvoje" podobně jako J. Lippincott shrnula současný stav na poli elektronického zpřístupňování diplomových a dizertačních prací, ovšem v českém prostředí.

Jiří Poláček (Masarykova univerzita, Středisko vědeckých informací Ekonomicko-správní fakulty, Brno), jehož příspěvek nesl název "Budování a rozvoj archivu závěrečných prací na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně" se věnoval hlavně technickým aspektům zpřístupňování ETD (Electronic Theses and Dissertations).

Milan Špála (Univerzita Karlova, I. lékařská fakulta, Praha) svým příspěvkem "Význam a postavení publikačních výstupů na vysokých školách a jejich výkonové hodnocení ve světle šedé literatury – problémy a paradoxy" z hlavního tematického proudu poněkud odbočil a hovořil o způsobech hodnocení vědeckých prací.

Autoři příspěvku "Od tištěného archivu publikační činnosti k digitálnímu repozitáři akademické produkce:

Projekt budování digitálních akademických knihoven SR” Peter Halko, Milena Maťašovská Tetřevová a Žigmund Maťašovský (Univerzitní knihovna Technické univerzity v Košiciach) představili nedávno vytvořený projekt pro elektronické zpřístupňování akademických prací a cíle stanovené do budoucna.

Titíž přednášející (bez Petera Halka) poté přidali ještě krátkou informaci o systému Evidence publikační činnosti TU Košice – EPCTU, v rámci kterého však nejsou bohužel vyřešena autorská práva, takže texty nejsou přístupné.

Poslední pondělní slovenský přednášející Dušan Kautuščák (Slovenská národní knihovna v Martině) přednesl příspěvek “Slovenský projekt elektronických závěrečných a kvalifikačních prací”. Hovořil o návaznosti slovenských aktivit na zahraniční projekty a o respektování a přijímání zavedených mezinárodních standardů.

Poté následovaly tři komerční prezentace firem ProQuest a EBSCO, z nichž v programu byla uvedena pouze první.

Úterý 7. září bylo věnováno tématu **Meziinstitucionální spolupráce mezi archivy, knihovnami a muzei**, moderování se ujal Adolf Knoll z Národní knihovny ČR.

Jako první vystoupil se svou přednáškou “Knowledge Institutions in the 21st Century” Chris Batt (The Museums, Libraries and Archives Council, Londýn, Velká Británie). Ch. Batt naznačil, že knihovníci by měli být těmi, kdo otevírají brány do jiného světa, a navrhl sedm tezí pro knihovníky 21. století. V nich kladl důraz na učení, budování mostů, inovativnost, znalost místních poměrů, skutečný zájem, vůdcovství, ale také snění.

Dalším ze zahraničních přednášejících byl Richard Detweiler (Council on Library and Information Resources) s příspěvkem “Professional Culture and Collaboration: “United We Stand, Divided We Fall”. Uvedl možné

druhy spolupráce mezi paměťovými institucemi (knihovny, muzea, archivy) a nastínil též některé příklady společných i rozdílných znaků paměťových institucí – kupříkladu jak knihovníci, tak archiváři materiály shromažďují, uchovávají a zpřístupňují, výrazné rozdíly však existují ve způsobech uspořádání a používání těchto materiálů. Na rozdíl od kurátorů v muzeích pracují převážně s dvou- až trojrozměrnými objekty.

Posledním zahraničním přednášejícím byl Manfred Thaller (Universität zu Köln) s příspěvkem “From Institutional Servers to Heritage Servers: Heterogenous Offers in a Digital World”. Podle M. Thaller se uživatelé nezajímají o knihovny jako takové, ale zajímají se o knihy. Neměli bychom proto vytvářet digitální knihovny, ale digitální knihy, které budou již od počátku vytvořeny tak, aby je bylo možno snadno zahrnovat do virtuálních sbírek. Přednášející také zdůraznil, že v konečném důsledku se jako výhodnější intelektuální prohlížení či listování (intellectual browsing) než vylepšování vyhledávacích strojů – u uživatelů je tato metoda velmi oblíbená.

Odpolední sekce byla opět věnována paměťovým institucím, tentokrát však se zaměřením na zkušenosti ze ČR a SR. Sekci moderovala Milena Maťašovská Tetřevová z Univerzitní knihovny Technické univerzity v Košicích.

Adolf Knoll (NK ČR) ve svém příspěvku “Možnosti sblížení virtuálních reprezentací a kulturních objektů v knihovnách a muzeích” porovnal současnou situaci v oblasti digitalizace v našich knihovnách a muzeích. Na rozdíl od sféry knihoven neexistuje v muzejnictví souborný informační servis, vlastní iniciativy muzeí tak zůstávají roztržštěnými. V muzeích jsou pořizována různá digitální data v různých formátech, je však nutno shodnout se alespoň na základním popisu.

Stanislav Psohlavec (AIP Beroun) v příspěvku “Projekt Memoria – databáze Manuscriptorium” nejprve stručně

představil počátky digitalizace v českém prostředí, pak se již zaměřil přímo na databázi Manuscriptorium, která vzniká v rámci projektu Memoria. Výrazným znakem databáze je zřetelné oddělení metadat a dat. Pro metadata je charakteristická maximální fragmentace. V Manuscriptoriu je nyní uloženo cca 1200 rukopisů.

Vít Richter (NK ČR) v příspěvku “Knihovní fond, muzejní sbírka a archivní fond z pohledu české legislativy” poukázal na nutnost hledání společného slovníku mezi paměťovými institucemi, který by se měl odrazit i v legislativních dokumentech. V. Richter také upozornil, že zákony nepřipravuje pouze vláda a parlament, ale rovněž archiváři, knihovníci a muzejníci, kteří by se měli aktivněji zúčastnit legislativního procesu.

Hana Faklová (Slovenský filmový ústav – Národní filmový archiv) v příspěvku “Pamäťové inštitúcie - spolupráca najobťažnejšia disciplína?” upozornila na to, že spolupráce je obtížná kvůli nedostatečné snaze o překonávání meziresortních bariér a lidskému faktoru, podpořena může naopak být hledáním a následným nacházením oblastí společného zájmu a společných problémů či uměním inspirovat ostatní.

Jiří Polišenský (NK ČR) v příspěvku “Spolupráce paměťových institucí v rámci nápravy škod způsobených povodněmi v roce 2002” představil organizaci nápravy povodňových škod v ČR. Tyto aktivity se staly úspěšnými díky tomu, že všechny spolupracující instituce se podílely na rozhodování, jednání navíc probíhala se zástupci, kteří v dané instituci přímo zodpovídali za daný problém a všichni měli přístup ke stejným informacím.

Středa 8. září byla věnována workshopům. Ty byly vedeny Manfredem Thallerem, Richardem Detweilerem, Joan Lippincott a Peterem Schirmbacherem. V některých workshopech byla do větších podrobností rozvádě-

na témata, která již byla probírána v přednáškách (např. P. Schirmbacher), ale stejně tak se účastníci věnovali i tématům zcela novým (např. J. Lippincott).

Ve čtvrtek 9. září byl seminář již tradičně zakončen akváriem. Moderátorské role se opět chopili Andrew Lass a Martin Svoboda. Náplní prvního akvária zaměřeného na šedé zóny byla nejprve definice šedé literatury a poté legislativa a role knihovníka také jako akademického pracovníka či učitele.

V druhém akváriu, které se týkalo spolupráce knihoven, muzeí a archivů, “rybičky” debatovaly taktéž o legislativní otázky, o příčinách nespolupráce mezi výše uvedenými institucemi a o tom, co nebo koho uživatel skutečně potřebuje.

Závěrem

Elektronický sborník příspěvků z jedenáctého mezinárodního semináře CASLIN najdete na webových stránkách

<http://www.pulib.sk/elpub/CASLIN04/ZbornikI.htm>

Věra Jurmanová

Petr Škyřík

UDĚLENÍ MEDAILE Z. V. Tobolky dr. Václavu Pumprlovi z Olomouce

Dne 14. září 2004 na 12. knihovnické konferenci Knihovny současnosti 2004 byl PhDr. Václav Pumprla vyznamenán prestižní medailí Zdeňka Václava Tobolky za rozvoj českého knihovnictví.

PhDr. Václav Pumprla, knihovník, bibliograf a historik je významnou osobností v badatelské práci v oblasti historických knižních fondů. Narozen 10. 11. 1937, vystudoval Filozofickou fakultu UP v Olomouci (1959) a Fakultu novinářství a osvěty UK Praha (1963). Převážnou část pracovní dráhy absolvoval ve Státní vědecké knihovně v Olomouci, kde v letech 1961-1997 pracoval ve funkci vedoucího oddělení ochrany fondů, později jako vedoucí odd. bibliografie a vedoucí oddělení zpracování fondů. Téměř 30 let se věnoval historickým fondům VKOL, od r. 1974 publikoval jejich soupisy - celkem bylo vydáno přes 25 svazků a popsáno přes 13 000 titulů historických knižních fondů olomoucké knihovny.

Od r. 1997 pracoval v Muzeu Komenského v Přerově, kde zpracoval historické knižní fondy muzea (vydáno knižně r. 2003).

Po ukončení pracovního poměru přešel dr. Pumprla do Ústavu pro klasická studia AV ČR v Praze, kde působí doposud jako vedoucí oddělení Dokumentace a výzkumu kulturního dědictví v českých zemích do r. 1800 a pracuje na převedení Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století do elektronické podoby.

Jeho dílo zahrnuje přes 25 soupisů - bohemika,

slovacika, Krakovské tisky a Vratislavské tisky, hispanika a iberooka, přehled olomouckého knihtisku do r. 1600, tisky z lékařství, Soupis starých tisků ve fondech SVKOL, bibliografii okresu Přerov a další. Dr. Pumprla je autorem řady odborných článků a přednášek, příspěvků k dějinám knihoven a jejich historických fondů, ke Knihopisu a české a slovenské literatuře.

V roce 1991 založil tradici celostátních konferencí Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska. Šest konferencí uspořádal se SKIP, od r. 1994 se SDRUK, dosud proběhlo již 13 ročníků. Další konference zorganizoval v Muzeu Komenského v Přerově ve spolupráci s Ústavem pro klasická studia AV ČR v Praze. Externě přednášel Dějiny knižní kultury na Slezské univerzitě v Opavě a dosud působí na katedře historie UP v Olomouci.

Dr. Pumprla věnoval výzkumu zaměřenému na historické fondy Vědecké knihovny v Olomouci řadu let a má velké zásluhy na zpřístupňování vzácného historického fondu badatelské veřejnosti.

***K udělení prestižní ceny Z. V. Tobolky
dr. Václavu Pumprlovi upřímně blahopřejeme!***

redakce KROKu

Zdeněk Václav Tobolka (1874-1951) – politik, historik a knihovník

Václav Pumpřla

V červnu letošního roku uplynulo 130 let od narození Zdeňka Václava Tobolky. Lze ho zařadit mezi významné české politiky, historiky a knihovnické pracovníky první poloviny 20. století, kteří se zasloužili o rozvoj české vědy a knihovnictví. Narodil se 21. června 1874 v Poděbradech. Otec zemřel brzy po jeho narození a ovdovělá matka se přestěhovala do Kolína, kde založila novou rodinu. Tam také Tobolka začal chodit do obecné školy. V Kolíně absolvoval rovněž první rok gymnázia, ve studiu pokračoval a dokončil ho v Praze. Mezi jeho pražské učitele patřil např. Alois Jirásek. Následovala studia dějepisu a češtiny na pražské filozofické fakultě dnešní Karlovy univerzity, završení jejího studia promócí na doktora filozofie připadlo na rok 1896. Po ročním učitelování v Chrudimi nastoupil v roce 1897 jako knihovník pražské c.k. Veřejné a univerzitní knihovny v Praze (dnes Národní knihovna), kde pracoval až do roku 1918. Nikdy se nespokojoval jen s působením v jedné pracovní nebo vědní oblasti a záhy se zapojil i do veřejného života. Tak už v letech 1911-1918 působil zároveň jako poslanec za Stranu národně demokratickou ve vídeňské Říšské radě. Společníka mu tam dělal také T. G. Masaryk (1850-1937), který ve Vídni poslancem za Valašsko v letech 1907-1914. V letech 1913-18 byl Tobolka docentem občanské nauky na České vysoké škole technické. Po 1. světové válce se věnoval převážně knihovnictví, a to teorii i praxi. Jeho prvním poválečným organizátorským činem

bylo založení a vedení knihovny Národního shromáždění v Praze v roce 1918, kterou vedl až do roku 1938, kdy odešel do výslužby. Od r. 1926 byl mimořádným členem Královské české společnosti nauk a od roku 1935 docentem Svobodné školy politických nauk v Praze.

Od začátku aktivního života jevil velký zájem o politický život a sám se jej také zúčastňoval. Opět v teorii i v praxi, přibližně již od r. 1900. Toho roku se stal spoluzakladatelem a prvním jednatelem české strany lidové (realistické) a pak, od r. 1906, vstoupil do strany národně svobodomyšlné, kterou s dr. Aloisem Rašínem (1867-1923) reorganizoval. V letech 1911-1918 byl poslancem strany svobodomyšlné na vídeňské Říšské radě, ale svou příslušnost k Čechům dával ve Vídni najevo i za 1. světové války funkcí místopředsedy Českého svazu v letech 1917-1918. Napsal o tom i důkladnou studii (viz např. díla: Český národ ve světové válce a vídeňská vláda (1917), Chování se vládních kruhů k českému národu za války (1917)).

Účast v politickém dění sice zpočátku odvedla Tobolku od jeho prvotního historického zájmu, jímž byla doba poděbradská, zesílil však v něm zájem o české politické dějiny do roku 1848. Vše bylo založeno na jeho vlastní politické činnosti a na jeho praktických zkušenostech z ní vydobytých. Na tomto poli pokračoval Tobolka především ve vydávání důležitých pramenů k českým politickým dějinám druhé poloviny 19. století a prvních dvou desetiletí století dvacátého. Podrobný přehled o této jeho etapě dává bibliografie jeho prací².

Výrazné a trvalé místo zaujímá i v české knihovědě a knihopisu. Také v tomto oboru začal Tobolka pracovat již ve svém mládí (jeho činnost

byla tehdy obdivuhodně pestrá a přitom záslužná). V letech 1903-1914 vydával Českou bibliografii (zachytila literaturu z let 1902-1911) a soupis českých prvotisků do r. 1500, jenž vyšel s titulem Český sborník bibliografický 1910. K prvotiskům se vrátil v roce 1925 v důkladné studii, vydané jako první svazek Knihopisu. Důkladnější a odborně fundovanější působení na teoretickém knihovědném poli umožnilo Tobolkovi založení a vedení knihovny Národního shromáždění, v jejímž čele byl od roku 1918 až do svého odchodu do výslužby v roce 1938. Vedle organizátorských akcí zasahoval i do teorie české knihovny. Své síly věnoval např. heslovému katalogu (viz opět Ries). Byl také spoluredaktorem odborného časopisu Kniha a knihovna (1920), redigoval učebnici Československé knihovnictví (1925), do níž napsal i několik odborných statí a časopis Slovanská knihověda (1931-1934). K významnému činu, na němž se podstatnou měrou podílel, patřil mezinárodní knihovnický sjezd, uskutečněný v Praze v roce 1926, a jeho velký úspěch nepochybně vedl k tomu, že Tobolka byl posléze v letech 1926-1931 zvolen členem výboru Mezinárodní knihovnické federace.

Od roku 1927 byl naším prvním docentem knihovny na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze a ředitelem knihovnických kurzů na téže fakultě. Právě na tomto poli mu patří velká zásluha o rozvoj československého odborného knihovnického vzdělávání, jehož byl iniciátorem a po mnohá léta i vedoucím a hybným činitelem.

Zvláštní a výjimečnou kapitolu v jeho životě tvoří hluboký zájem o českou národní retrospektivní bibliografii z let 1501-1800. Záměru předcházela monografická pojednání o knihách a jejich

tiskařích z doby minulé a jeho snažení vyústilo v založení projektu soupisu bohemikální literatury z tohoto období (v praxi, jak známo, je tato časová hranice roku 1800 v Knihopisu i překračována). Knihopis patří k vrcholům knihovnické činnosti nejen Tobolkovy, ale celé knihovnické veřejnosti první poloviny 20. století, protože se na něm podíleli četní zpracovatelé z celého tehdejšího Československa. Jeho často používaný název „Nový Jungmann“³ je odvozen od skutečnosti, že jde vlastně o nové obsáhlejší a důkladnější vydání známé Jungmannovy Historie literatury české (Praha 1825 a 1849). Knihopis starých tisků začal vycházet roku 1936 nejprve v sešitech a později v letech 1939-1967 knižně. Tobolkovým pokračovatelem byl po roce 1950 dr. František Horák (zemřel v roce 1983). Nese název Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století. V čele projektu stála komise osmi významných současných badatelů, jmenovaná v prosinci 1923 tehdejším ministrem školství a národní osvěty dr. Rudolfem Bechyněm (1881-1948). Předsedou komise byl jmenován Z.V. Tobolka. Nebyl to snadný úkol, protože tomuto náročnému záměru nebylo zaručeno dostatečné množství finančních prostředků a komise musela pro svou činnost sama hledat další finanční zdroje. Nevděčného ohodnocení pětadvacetileté práce pro Knihopis se dostalo samému Tobolkovi, když bez jeho vědomí byla výše uvedená knihovnická komise ke konci roku 1948 zrušena, ačkoliv, jak sám Tobolka ve zprávě píše, nebylo dosaženo ještě jím zamýšleného cíle.⁴ Knihopis obsahuje bibliografický popis 17 631 bohemikálních knihovních jednotek. Tištěná podoba, zakončená devátým svazkem v roce 1967, je v současné době předmětem jejího

převodu do digitální podoby, která je už přístupná i na internetových stránkách www.knihopis.cz. Bližší podrobnosti o historii a současnosti Knihopisu lze najít v článku, uveřejněném v Listech filologických⁵. Velmi mnoho bychom mohli o Tobolkovi napsat jako o knihovědci. Je to především obsáhlé dílo Dějiny českého knihtisku v době nejstarší z roku 1930, které doplňuje jeho soupis českých prvotisků z r. 1910, resp. 1925, a je základem Tobolkova mohutného vydavatelského podniku - reprodukcí nejstarších českých tisků, jež zahájil otiskem Chelčického edice Sítě víry z r. 1521. Řada začala vycházet roku 1926 s názvem Monumenta Bohemiae typographica; otisky jednotlivých děl jsou tu doprovázeny důkladnými úvodními Tobolkovými statěmi (v češtině a angličtině). Mimo to vydal Tobolka tisky XV. věku o jednom listu na našem území (1928) a horní řád Petra z Rožmberka z r. 1515 (1930). Významná je také Tobolkova studie, v níž polemizuje s názory Josefa Dobrovského o počátcích českého knihtisku⁶. Je známo, že se tím dostal do názorových sporů s jinou významnou představitelkou českého knihovnictví dr. Emmou Urbánkovou⁷.

Dotkněme se aspoň letmo jeho referentské a redaktorské činnosti. První oblast se vztahuje zvláště na literaturu z oboru knihovnědy a knihopisu, k druhé, redaktorské, patří vedle prací sem spadajících, o kterých už bylo pojednáno, zejména Tobolkovo redaktorství Masarykova slovníku naučného (1925-1933), Ottovy Světové knihovny (1906-1917), Ottovy Naučné knihovny (1915-1917) a Naučného slovníku aktualit (1938-1939)⁸.

O Z. V. Tobolkovi jako badateli si lze udělat úsudek nejen z tištěné literatury, ale k jeho cha-

rakteristice můžeme použít i jeho rukopisnou literární pozůstalost, uloženou v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze v několika krabicích. Vedle materiálů, které se vztahují zejména k jeho pracím z historie, lze najít i materiály týkající se knihovnictví. Dokládají, že Tobolka stále studoval, přemýšlel a dělal si plány o své budoucí badatelské historické a knihovnické činnosti. Mezi materiály lze např. nalézt „Pokyny ke katalogizaci rukopisů v knihovních sbírkách“, kde si Tobolka udělal koncept metodického postupu při popisu rukopisů. Nejzávažnější je nepochybně strojopis nazvaný Zpráva o činnosti Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků až do konce XVIII. století za léta 1923-1948, popisující velmi detailně činnost Komise za celou dobu jejího trvání. (Viz pozn. č. 4). Zpráva byla plně využita při napsání článku v Listech filologických. Tobolka ji vypracoval začátkem ledna 1949, protože ke konci roku 1948 byla Komise z moci úřední zrušena a Tobolka byl povinen podat o její celkové činnosti všestrannou zprávu. V jeho rukopisné pozůstalosti se nachází např. i návrh exemplářů pro výstavu 500. výročí knihtisku (přehled titulů k roku 1940). Zajímavý je též koncept návrhu na stanovy Spolku československých knihovníků a jejich přátel nebo koncept tiskových zákonů a nařízení⁹. Pochopitelně se v literární pozůstalosti najdou i komentáře a poznámky k chystanému Knihopisu, zejména postižení rozdílu mezi Jungmannovým a Tobolkovým pojetím retrospektivní bibliografie české a slovenské produkce.

Zdeněk Václav Tobolka zemřel 5. listopadu 1951. Mnoho projektů, jimž se neúnavně věnoval po celý svůj plodný život, žije dál. Zůstal v srdcích badatelů, historiků i knihovníků, protože pro své

následovatele zanechal trvalý odkaz ve svých dílech. Nepochybně i proto je mu věnována památka udílením výročních Tobolkových medailí zasluhujícím pracovníkům z oblasti knihovnictví.

Pozn.:

¹ Masarykův faktický mandát skončil jeho odchodem do emigrace v roce 1914, ale formálně byl i nadále poslancem. Viz článek Pumplra, Václav: Josef Krumpholc a volby T. G. Masaryka do Říšského sněmu 1907 a 1911. In: Josef Krumpholc (1870-1950). Sborník. Přerov, Muzeum Komenského 2000, s. 20-25. Kromě toho je v Tobolkově literární pozůstalosti v LA PNP (viz pozn. č. 4) v rubrice Korespondence vlastní, a) přijatá, evidováno 23 kusů vzájemné korespondence, a to z let 1898 - 1937.

² Ries, Jiří: Bibliografie prací dra Zdeňka Tobolky. Slovanská knihověda 3, 1934, s. 91-98.

³ Srov. i programovou Tobolkovu stať „Nový Jungmann“. Časopis čsl. knihovníků 2, 1923, s. 211-219.

⁴ Tobolka, Zdeněk: Zpráva o činnosti Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků až do konce XVIII. století za léta 1923-1948 (strojopis). LA PNP, krabice 18/H/8, č. 96, 415/42.

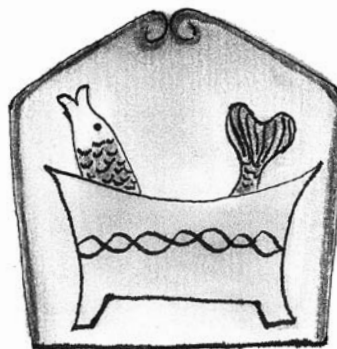
⁵ Pumplra, Václav: Z historie Knihopisu. LF 126, 2003, čís. 3-4, s. 285-293.

⁶ Tobolka, Zdeněk: Názory Jos. Dobrovského o počátcích českého knihtisku. In: Josef Dobrovský 1753-1829. Praha 1929, s. 344 ad.

⁷ Urbánková, Emma: K počátkům českého knihtisku. Praha 1952.

⁸ Ottův Slovník naučný nové doby, Díl 6., sv. 2., Praha 1943, s. 1160-1161.

⁹ Viz LA PNP v Praze: Popis rukopisů (krabice 18/H/7, č. 19); stanovy Spolku československých knihovníků a jejich přátel (krabice 18/H/10, č. 98, 415/42); koncept tiskových zákonů a nařízení (krabice 18/H/10, č. 8, 415/42); pojetím retrospektivní bibliografie české a slovenské produkce (krabice 18/H/8, č. 96).

RECENZE

Slova se otvírají zemětřesením

(Karol Efraim Sidon - Karel Hvižďala: 7 slov)

Helena Veličková

Takových spisovatelů, jakým je Karol Sidon, pražský rabín, se najde jenom pár, a to nejen v české kultuře. Jeho knihy Sen o mém otci, Sen o mně, Evangelium podle Josefa Flavia, Boží osten připomínají situaci jako při zemětřesení: Každý člověk někdy zatouží podívat se do nitra Matky Země, ale když se mu otevře sama za doprovodu hromu a přímo pod nohama, jen málokdo necouvne zděšením a nabere si z jejich pokladů plnými hrstmi. To, jak se K. Sidon čtenáři otevírá, je ohromně přitažlivé a zároveň trochu děsivé, asi jako když se dotkneme tabu. Je proto dobré ke knize 7 slov přistoupit až s jistou průpravou - třeba se znalostí aspoň jedné předchozí prózy nebo některé knihy rozhovorů (Když umřít, tak v Jeruzalémě, Červená kráva). Jinak jsme zpočátku odsouzeni k pomalému, postupnému ne čtení, ale studiu Sedmi slov, případně k opakovanému přečtení, máme-li Sidonově metaforicky složité, a přece exaktní řeči skutečně porozumět.

Předmětem řečeného studia jsou témata veskrze archetypální: učení, čas, slovo, pravda, smrt, víra, láska. K. Sidon považuje za ústřední z nich pravdu, proto je také uprostřed řady. Protože slovo pravda má význam morální, etický, je středobodem celé knihy morální aspekt bytí. Už ta skutečnost, že čtenář přijímá rozhovor s K. Sidonem jako odpovědi

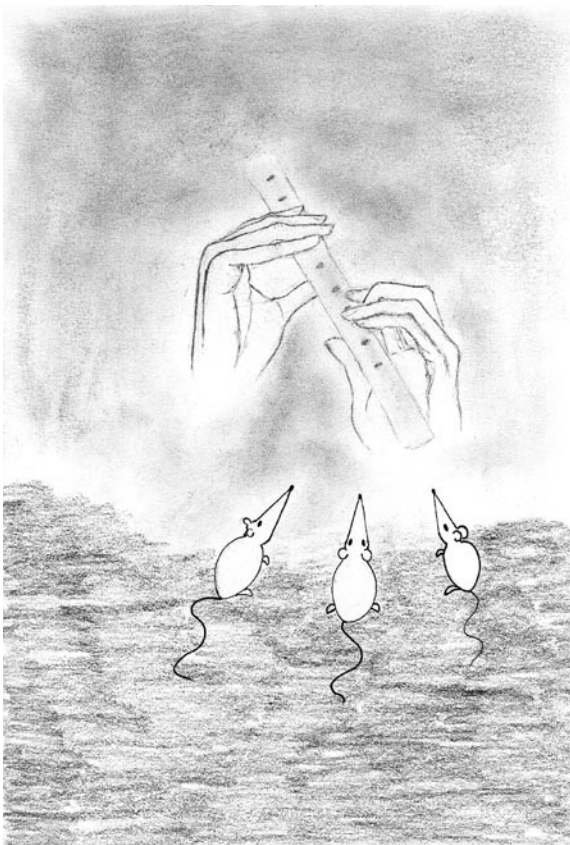
na otázky, kterým se snaží porozumět, implikuje morální rozměr:

„Je vůbec možné něco hlouběji vědět, aniž tomu člověk věří?“

„Když přistupuji k informaci jenom tak, že si ji vyslechnu a potom z krátkodobé paměti odpapouškuji, co jsem slyšel, nevím nic. ...Učitele si člověk musí udělat. Jedině tím, že mu jsem věrný a spoléhám na jeho věrnost, si jej připustím natolik, aby mne mohl učít.“ (s. 118)

Středobodem Sidonova vlastního zájmu, modelem jeho myšlení a konání je Tóra a její překlad do češtiny. Mnozí z těch, kdo se jí zabývali a zabývají, těchto pět knih Mojžíšových chápou jako studijní téma v oboru judaismu. Ale kapitola Sidonova rozhovoru, nazvaná O učení, přesvědčuje čtenáře, že Tóra se musí ne číst, ale žít, teprve v tom případě působí jako vyučování, nauka. Tóra je stromem života pro ty, kdo ji dodržují. Z ní berou sílu a svými činy zase jí novou sílu dávají. Obecně bývají posvátné texty považovány mylně za sbírku legend, zákonů a zvyků. Ale ve skutečnosti jsou to spíš jakési živé bytosti, s nimiž lze komunikovat, čerpat z nich inspiraci a svými činy naplňovat tyto myšlenky v podobách, které jsou znovu a znovu překvapením. Je to možné proto, že v lidských činech a souznění s posvátným textem je interakce ducha a hmoty, světa čtvrtého rozměru a světa trojrozměrného, světa božího a světa lidského, přičemž se oba prolínají a vzájemně naplňují. Poznat to lze prostřednictvím skutečného života v souladu s Tórou, ale poznat to lze i „učením“, to jest (v pojetí K. Sidona) například chápáním

slov Tóry jako složitých symbolů s mnohovrstevnatým obsahem. Proto Sidonův lingvistický přístup, tj. přístup, kde dominuje slovo jako určující měřítko a princip, má velmi blízko k modlitbě, kázání, prostě k bezprostřednímu prolnutí boží existence nebo boží energie s lidskou. Podobně jako je řečeno v Bibli, že Bůh byl to Slovo, které bylo na počátku, tak i v judaismu je Bůh a Slovo něčím prvotním. K. Sidon obsáhle zdůvodňuje začátek Tóry, kde nikoliv „Na počátku bylo Slovo“, nýbrž „V počátku“. I malá předložka má mohutný vliv na pochopení obsahu dalšího textu prostě proto, že s sebou nese několik vrstev symbolických obsahů. Tyto obsahy Sidon otevírá jeden po druhém a dochází k odhalení kosmologických souvislostí, kde Duch a hmota se projevují způsobem známým nejen z náboženství, ale i z fyziky, matematiky a přírodních věd, stejně jako z nauk humanitních, filozofie a podobně.

Krysař

Archetyp učení je tedy v uvedeném kontextu hlubokým pochopením Tóry, jakýmsi vzděláním v Tóře. Přitom „*se můžete učit celý život, a přesto se naučíte jen trošku z toho, co vás obklopuje. Tóra je tak de facto prostředím, v němž se zbožný Žid pohybuje.*“ (s. 24) Vzdělání v Tóře má mnoho vrstev, symbolických obsahů a skrytých významů na různých úrovních - morální, citové, racionální atd. Žid ho každým dnem může rozvinout v akt tvoření, tedy v pokračování díla Stvořitele. Pokud se však věnuje „moderní světské vzdělanosti“ (a z židovské komunity vyšlo mnoho vědců, umělců a myslitelů), vydává se do prostředí odlišného od prostředí Tóry, a je tudíž pravděpodobné, že se bude zabývat něčím (z tohoto hlediska) málo podstatným. Tím K. Sidon vlastně vysvětluje své osobní životní peripetie, kdy se po absolvování FAMU a úspěšné kariéře českého spisovatele obrátil k židovství jako svému bytostnému životnímu

postoji a začal se plně věnovat Tóře. Měl-li její text skutečně pochopit, musel jej studovat a překládat. *„Ten, kdo objeví Tóru, obvykle hořeje nad časem, který strávil tím, že si osvojoval vědomosti, které za to nestály, a mohl jej... věnovat osvojování vědomostí, které mu chybi.“* (s. 25)

Chápání času u Židů je vůbec trochu jiné, než jsme zvyklí. Symbolicky to vyjadřuje slovo *olam*, znamenající svět i věk. *„Stvořitel pochopitelně znal teorii relativity dříve než Albert Einstein a věděl, že není světa bez času a naopak. Okamžikem stvoření světa se začal odpočítávat jeho věk.“* (s. 39) Hodnota času, tak jak ji vnímá člověk, je ovšem relativní: *„Většina starých lidí mluví o tom, jak velmi si váží každého dne života, a nemám důvod o tom pochybovat. Přesto si však také stěžují, že jim čas plyne mnohem rychleji než v mládí. To je v pozoruhodném rozporu, dalo by se totiž předpokládat, že se čas pozorným prožíváním protahuje.“* (s. 45) Problém podle K. Sidona spočívá nejspíš v tvořivosti nebo naopak netvořivém přístupu k životu, což s sebou nese příslušný lidský věk.

Každé téma je v knize nejen analyzováno do neobyčejné hloubky, ale i osvětlováno četnými příklady, nepostrádajícími humor ani kritičnost. Kritika bývá mnohdy bez jakýchkoliv skrupulí adresována nedotýkaným oblastem české, křesťanské nebo prostě západní kultury:

„Nástup křesťanství... znamenal vyhubení předchozích kultur včetně jejich nositelů, a co víc, i minulého času. Nemusíme chodit daleko. Vždyť Češi ani nevědí, odkud se v polovině 6. století v téhle Bohemii vzali! Věrozevsti vymyli Slovanům mozky tak důkladně, že nevědí, či jsou.“ (s. 53)

Kapitola O slově je psaná nejpoutavěji, s téměř rozkošnickým podtónem. Je znát, že tvořivost na poli Slova - ať už spisovatelská, překladatelská nebo kazatelská - je autorově přirozenosti nejbliž. Slovo je pro K. Sidona mnohotvárné, mnohovrstevnaté a mnohoobsažné. Svým způsobem to není prostředek komunikace mezi člověkem a člověkem, nýbrž projev něčeho podstatného, bytostného v člověku, přičemž tou prvotní podstatou lidského slova je zase něco božského: *„Když sledujete slovo v různých spojeních, tak vám každý pojem vyrůstá z různých kontextů a každé slovo vnitřně roste ke svému hlubšímu významu. V hebrejštině je vždy důležitý kořen slova a ten kořen je slovesný. Hebrejščina, a zřejmě semitské jazyky vůbec, na rozdíl od indogermánských jazyků vyrůstají ze slovesa, a ne z podstatného jména, z konání, a ne z věci.“* (s. 58-59) Není to lapidární charakteristika hodnotového systému Židů versus západní, potažmo křesťanské kultury? Pro Žida je podstatné konání, tedy čin, snaha dobrat se k nějakému cíli, a v kapitole O čase autor zdůrazňuje, že Žid jakoby neustále spěchá (nebo aspoň se rychle pohybuje) proto, že vnímá imperativ času jako příležitost směřovat k cíli a nezdržovat se maličkostmi. Naproti tomu v naší (křesťanské) kultuře je důležitý spíš věcný výsledek, který vyplyne z našeho snažení. Pokud jsme se namáhali usilovně, ale naše podnikání ztroskotalo na chybách subjektivních či objektivně daných okolnostmi, dočkáme se s největší pravděpodobností vlastního pocitu zklamání i nevalného uznání veřejnosti. V nejlepším případě vzbudíme

soucit, ale určitě ne vážnost za to, že jsme se vůbec do této akce pouštěli.

Slovo, čili jazyk, mnohé odhaluje, užíváme-li je v různých kontextech, „a ze všech těchto kontextů se konstituuje přibližný rozměr kořene, aniž dohlédneme jeho konců.“ (s. 59) Není to samozřejmě přednost jen hebrejštiny, nýbrž každého jazyka včetně češtiny, jenže „čeština má samozřejmě úžasné hloubky ve slovech, ale nepracuje s nimi...“ (s. 59) Možná je to důsledek toho, že tyto kontexty byly v minulém století zapomenuty, možná i toho, že čeština prošla smrtí a znovu vzkříšením v době obrození, a tak se její „slovní paměť“ vytratila jako hroby, které zetlely a na nichž se postavilo nové lidské sídliště, aniž by někdo věděl, co se vespod skrývá. Slovo je něčím magickým, za jeho „zradu“ spisovatel tvrdě platí například tím, že mu osud uchystá podobné životní zkoušky, jakými nechal předtím lehkomyšlně projít své literární postavy. Slovo je i oblastí jemného humoru, protože je dílem božím, a tedy nekonečně tvůrčím materiálem, nikoliv dogmatem. A v neposlední řadě je slovo základem kabalistických výpočtů, které dají nahlédnout do tajemných souvislostí mezi slovy, pojmy, dějovými obsahy i náboženskými axiomy, jako např. slovo echad (jeden) má číselnou spojitost s Bohem a láskou, čili naznačuje, že Bůh = láska. Brát nadarmo slovo je věc krajně nebezpečná, protože „tak jako naše dobré skutky vytvářejí světy, vytvářejí ale světy i špatné skutky. Celý problém je zřejmě v tom, že slovním kalem se násobí špatné světy, které z něho vznikají. A žít v nich potom je nejen spravedlivý

trest, ale cesta k poznání vlastní zhovadilosti.“ (s. 63)

Nejdůležitější ze 7 slov je pro K. Sidona pravda. Podle něj má význam hlavně etický, morální, a jiný si ani neumí představit. Je to modlitba o déšť, bez něhož ani to nejkvalitnější sémě, zaseté do úrodné půdy, nevzejde. O pravdě se mluví, když se člověk uchýlil k jejímu opaku: ke lži a sebeklamu. Přitom můžeme vzít jed na to, že pravda je známa přinejmenším tomu, kdo lže, a že se dřív či později vynoří a její poznání bývá tvrdé. Vystoupí nahoru jako voda při povodni. „I povodeň v roce 2002 můžeme chápat jako vynoření staré a zanedbávané pravdy, že regulovat život lze, ale bez záruky, jen podle slov skutečně moudrých. Pohromy jsou hrozné, ale připomínají nám, že nejsme vládci svých životů a že nám svět nepatří.“ (s. 80) V tomto věčném souboji lži s pravdou však není na vině jen člověk. Sidonova ironie patří i Pánu Bohu, když tvrdí, že ty potíže, které s námi Bůh má, jsou jaksí nevyhnutelné a on si za ně může sám. Vždyť podle jedné historiky věděl, že se chystá člověka stvořit „durchundurch ze lži“, a tváří v tvář Pravdě, která ho na to upozornila, to odmítal uzнат. Lidský svět tedy s klamem do jisté míry počítá, vždyť člověku není dáno znát celou pravdu, a není třeba mít kvůli tomu výčitky svědomí. Jakmile se však pravda objeví, je potřeba svoji chybu a vinu přiznat.

V kapitole O smrti zvlášť viditelně vyvstane Sidonovo dualistické, protikladné vidění světa a většiny lidských hodnot: „Život v okamžiku smrti uniká pouze tělu. Lidská duše se asi v tu

chvíli rodí.“ (s. 91) Otázkám kolem umírání, smrti, posmrtného života nebo reinkarnace judaismus nevěnuje zdaleka tolik pozornosti jako křesťanství, spíš se soustředí na to, co je nám dáno teď. Spekulace o smrti, jak to s ní je a co přijde po ní, jsou spíš druhem zábavy než něčím účelným. To je téma pro Boha a ne pro člověka, na něm je jen, aby plnil, co mu bylo dáno údělem. Možná proto Židé tak stoicky snášeli pogromy, šoa a další Triumfy Smrti, které pro křesťana přímo překypují emocionálními a symbolickými obsahy.

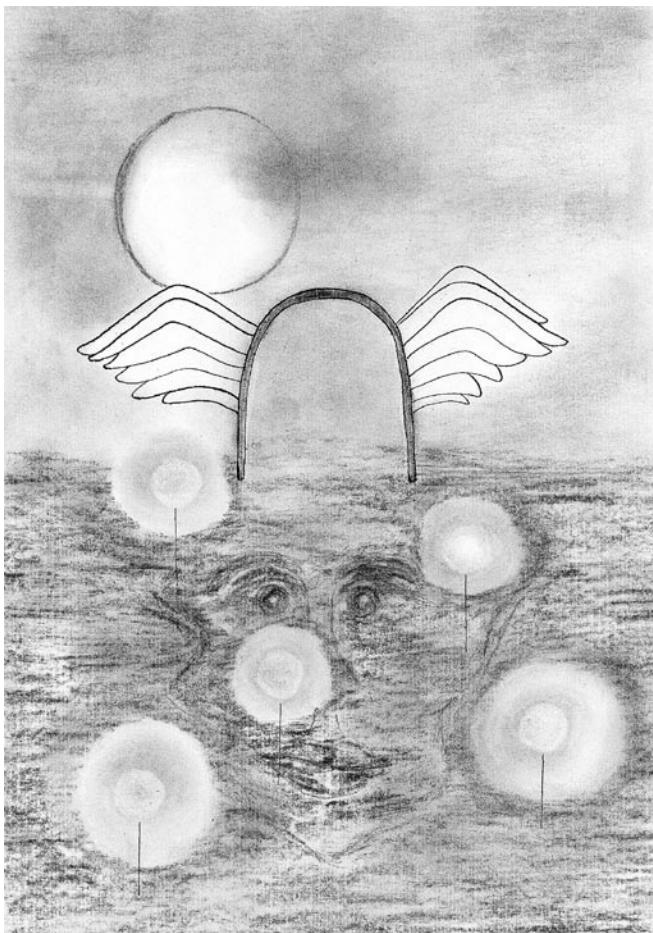
O víře je řečeno, že má co činit s věrností, spolehlivostí, pro Žida je morálním závazkem vůči jedinému Bohu a nese s sebou především povinnost dodržovat smlouvu s Bohem učiněnou. Věrnost Bohu je přitom důležitá, bez ní „si lidé ani nemohou uvědomovat smysl vlastního živo-

ta.“ (s. 115) Schopnost víry není otázka nějakého zvláštního povahového založení, jakéhosi šestého smyslu, kterým obhospodařujeme to, na co rozum nestačí. „K tomu, abychom byli věřící, nepotřebujeme šestý smysl, ale poctivost.“

(s. 119)

Příznačná je Sidonova nekompromisnost, s jakou odmítá považovat Pána Krista za „božstvo“. Pro něj je to člověk, který se prostě narodil a osmý den jeho života, křesťanský Nový rok, je výročím jeho obřízky. Z toho má být zjevné, že Kristus není Bohem, ale jen symbolem Roku, jako byl např. egyptský Usírev.

Bylo zde řečeno, že pro Sidona je těžké respektovat nějaké tabu. I na otázky značně intimní, na které obvykle člověk těžko hledá odpověď sám

Vzpomínky

sobě, dílem pro nedostatek odvahy pohledět pravdě do očí, dílem pro potíže s jejím pojmenováním a vyjádřením, i na otázky vysoce abstraktní a lidsky zapeklité nachází Sidon elegantní, logické a pregnantní odpovědi. Neplatí to však tak docela v kapitole O lásce. Ze suverénní osobnosti, překypující zralou moudrostí a nadhledem, se tu stává nejistý a rozpačitý, komplikovaný chlapec, plný pochybností a nespokojený sám se sebou. Má-li promluvit o lásce mezi mužem a ženou nebo o rodičovské lásce, najednou si uvědomuje, že zkušenost třikrát ženatého muže a otce mu vzala jistotu a probudila hluboké komplexy. Myšlenkovou eleganci náhle střídá kostrbatá sebeironie. Přesto se K. Sidon snaží necouvnout před nepříjemnými otázkami K. Hvížďaly a v řeči o lásce obnažuje své nejcitlivější já. Pro čtenáře se právě zde však stává nejlepší učebnicí. Je zřejmé, že v lásce erotické, kde se střetávají dvě rovnocenné, ale odlišné lidské bytosti, člověku příliš nepomůže znalost Tóry a snad ani životní moudrost, tím méně zkušenost převzatá od těch starších, poučenějších.

V lásce jsme nazí a stojíme partnerovi tváří v tvář jen se svou lidskou podstatou, která bude milostným vztahem prověřena až do dna. Láska k partnerovi ukáže, jak hluboko leží vaše dno a je-li hliněné, železné či zlaté.

Ovšem podobně jako smrtí, ani láskou se židovství příliš podrobně nezabývá, čímž se dost zásadně liší od křesťanství. Takže v poslední kapitole knihy pražského rabína se dozvíme spíš komentáře k drobnostem, než něco zásadního. Co však je pro K. Sidona klíčem k citovému bohatství a citovému uspokojení, to pramení z jiné oblasti lásky. „*A to je nejspíš láska Boží.... Tóra přikazuje milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a ze všech sil, direktně, ale v lásce k druhému člověku máme být ohleduplní. Vždyť jsme, člověče, dílem lásky na všech úrovních! V tomhle vidím obrovskou naději.*“ (s. 135)

Sidon, K. E. - Hvížďala, K.: 7 slov. Rozhovory. Praha, Jaroslava Jiskrová - Máj a Dokořán 2004. 143 s.

Nikos Chadzinikolau

Jedna z Mariiných milostných historií

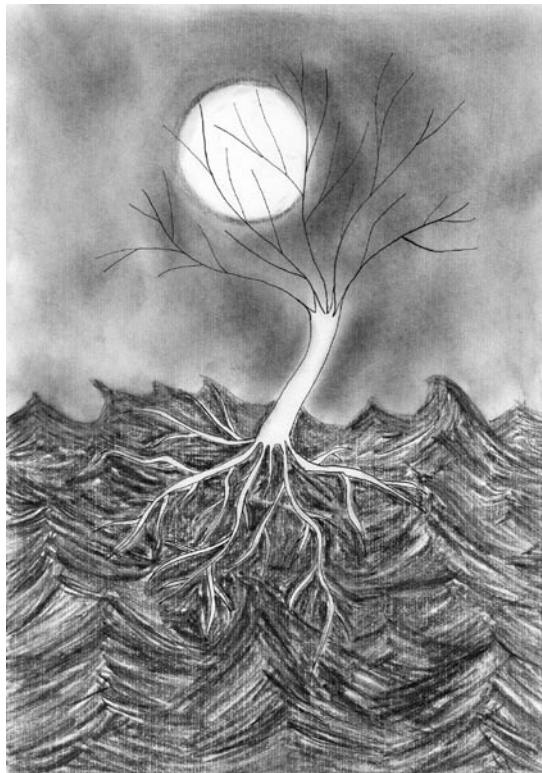
Marie byla mladá.
Měla tělo jako vypálená hlína.
Každý dotyk prožívala jako dobrou novinu.
Rozpřahovala ruce,
jako by chtěla obejmout celý svět.
Existovala,
jako existuje slunce.

Slunce zaoblilo její ňadra.
Zavírala oči
tancujíc.
Zastavovala se přede mnou
jak před zrcadlem.
V tobě je tolik jara - pravil jsem.

V noci otevírala tělo -
úrodnou větev.
Rozkoš kladla nad bohy.
Pohyby skládala své štěstí
jak hvězdný horoskop.

Čtyřverší se stromem

V dětství jsem z otcova stromu
vytesával stožár pro odyseovskou loď.
V mládí jsem vyřezával tvoje srdce do kůry.
Nyní v něm vidím svoji rakev.

Putování

Nikos Chadzinikolau
Od tebe ke mně

Od tebe ke mně
 takový malý prostor.
 Tolik je v něm víry jako nejistoty.

Jako křídla dveří
 očekáváním otevřená,
 a znovu přivřená.

Od tebe ke mně
 taková malá chvíle,
 v níž láska znamená cítit a toužit.

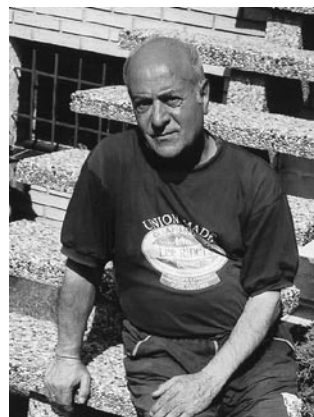
Jako křídla okna
 větrem uzavřená,
 a znovu otevřená v slunci.

Od tebe ke mně
 pouze chvíle ticha.
 Tolik je v něm písně jako hořkosti.

Nikos Chadzinikolau
Odlet husí

Nestačím uchopit temnou noc za šíji –
 odlétám s oblaky a ptáky.
 Viděl jsem ty ptáky, jak Słowacki v dětství,
 uvěřil jsem jim.

- Husy, stříbřitě tmavé husy, vezměte mě s sebou.
- Ne v tomto roce, ne v tomto roce - odpověděly odlétajícíce.

Nikos Chadzinikolau (1935) - polský básník, prozaik a překladatel, žije v Poznani. Narodil se v Řecku, do Polska se dostal v patnácti letech. Třicet let pracoval ve školství. Vydal více než sto knižních titulů. Přeložené verše jsou ze sbírky Erotyki (Erotická lyrika, Poznaň 1990) a Galop światła (Rychlost světla, Poznaň 2000). Přeložil František Všetická.

KDE VONÍ PERGAMEN Jindřich Zdík doma a ve světě

Štěpán Kohout

Foto: autor

Minule jsme slíbili zastavit se krátce u činnosti olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka (1126 – 1150). Chcete vědět, čím byl Zdík Moravě? Když se v roce 1997 slavilo tisící výročí smrti svatého Vojtěcha, často se nadneseně říkávalo že byl prvním Čechem – Evropanem. Nuže, Jindřich Zdík byl z tohoto hlediska prvním Evropanem moravským.

Nadarmo jsem také nevilil podtitul “doma a ve světě”. Pro Zdíka totiž nebyla protikladem domova cizina, jako pro většinu jeho (ale i našich!) současníků, nýbrž svět. Kde se pro své povolání připravoval není známo, avšak jeho otec – známý kronikář Kosmas – získal vzdělání v Lutychu, předpokládáme tedy, že svého syna nenechal studovat na nějaké podřadné školičce.

Dvakrát putoval do Jeruzaléma, což většinou předpokládalo cestu do Benátek či Janova a pak lodí do Svaté země, při druhé cestě se biskup zastavil i v Cařihradu. Není, pravda, důležité, kdo kde byl, nýbrž co si odtamtud odnesl: Zdík tam poznal řeholi sv. Augustina, na jejímž základě pak reformoval život olomoucké kapituly, stejně tak v Olomouci užíval jeruzalémského řádu svěcení kněžstva.

Poznal i Řím – věčné město, v německé říši pobýval v letech 1142 – 1144 velmi často jako zástupce pražského knížete Vladislava II. u dvora krále Konráda III.

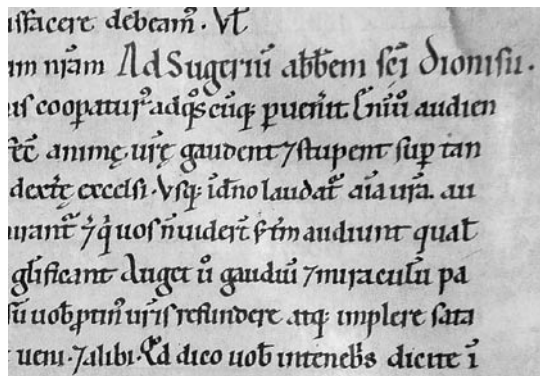
Ve snaze dostat své povinnosti se vypravil i na misií mezi pohany, k Prusům, žijícím na území

dnešního Polska. Na rozdíl od sv. Vojtěcha nezahynul smrtí mučednickou, výprava se ovšem nesetkala se zdarem. Krachem skončila i křížová výprava proti pohanským Bodrcům a Luticům – saský kníže Albrecht Medvěd ji zneužil ve svůj soukromý prospěch.

A jak se Zdíkův rozhled po světě odrazil v jeho knihovně? O sbírce dekretů Ivona z Chartres jsme již mluvili minule, nyní je řada na dalších rukopisech.

Rukopis CO.98 se skládá ze dvou částí původně samostatných, takový svazek se nazývá konvolut. Ke spojení došlo až někdy kolem poloviny 15. století, v inventáři z roku 1435 figurují obě části ještě samostatně.

První, a pro nás zajímavější část, tvoří dopisy sv. Bernarda, opata z Clairvaux, učitele církve a obnovitele řádu cisterciáků. Uvážíme-li, že Bernard žil v letech 1090 – 1153, vidíme, že se jedná o opisy zcela soudobé; široký rozhled umožnil Zdíkovi odhadnout, který z jeho současníků se svými myšlenkami nejvíce prosadí i v budoucnu. Samozřejmě,

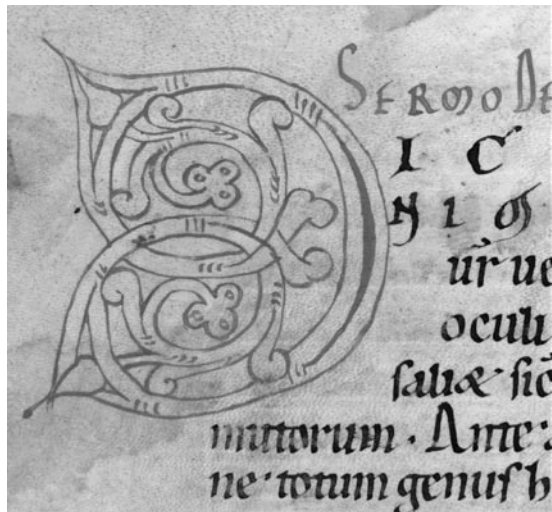

CO.98, f. 5r – Dopis Bernarda z Clairvaux opatu Sugerovi ze Saint-Denis

Bernardova autorita byla už za jeho života veliká, jeho názory a rady se zdály být současníkům tak vyříbenými a prospěšnými, prodchnutými zbožností, že byl nazýván “doctor mellifluus – doktor medetekoucí”. Jeho spisy a kázání leží v základech křesťanské mystiky a Dante, básník básníků, si jej zvolil za průvodce nebeským rájem.

Z celkového počtu 545 dnes známých dopisů přináší náš rukopis jen 57, tedy přibližně desetinu. Jelikož tato část rukopisu pochází ze sklonku 40. let 12. století, byla už teoreticky k dispozici první kompilace Bernardových listů v počtu 243, sestavená jeho tajemníkem Gottfriedem roku 1145. Zdali ji ovšem v Olomouci použili, nelze s jistotou říci, svazek však je uzavřen dodatečně opsaným Gottfriedovým listem mistru Archenfredovi o zázracích sv. Bernarda. Prostředníkem mohl být Zdikův synovec, pozdější pražský biskup Daniel († 1167), spolu s Bernardem účastník trevírského koncilu roku 1147. V každém případě máme v Olomouci nejstarší opis Bernardovy korespondence. Jednotlivé dopisy poskytují vodítko v různých zákrutách církevního života: tak například chválí opata Garina za upevnění kázně, nabádá mládence Roberta, aby se vrátil do kláštera nerozvážně opuštěného, nově zvoleného císaře Lothara prosí o spravedlivý přístup k církvi. Nevyhýbá se ani tvrdé kritice nehodných duchovních se zálibou v přepychu: “Čí srdce by nebylo rozhořčeno, čí jazyk by mimovolně nereptal, když vidí jáhna sloužit proti hlasu evangelia zároveň Bohu a mamonu?”, píše Sugerovi, opatu nejmocnějšího francouzského kláštera v Saint-Denis a zároveň prvotnímu inspirátoru gotického slohu, jenž byl přesvědčen, že okázalou nádherou nejlépe uctí památku Krista.

Předešlý rukopis není jediným unikátem kapitulní knihovny. Kodex CO.24 byl dříve nazýván Zdikovým homiliářem, neboť se od středověku věřilo, že kázání v něm obsažená jsou dílem samotného biskupa. Až moderní bádání zjistilo, že jeho autory jsou především Geoffroy Babion († 1158), v menší míře pak Anselm z Canterbury († 1109) a Ivo z Chartres († 1116). Babion byl ve své době jistě význačným kazatelem, však také dosáhl hodnosti arcibiskupa v Bordeaux. Jeho památka však záhy upadla a dílo, samo o sobě oblíbené a hojně šířené, začalo být přisuzováno jiným – kázání byla přičtena Hildebertovi z Tours († 1131), komentář k Matoušovu evangeliu byl spojen se jménem Anselma z Laonu († 1117). I náš svazek přináší nejstarší dochované zápisy Babionových kázání, jež jsou projevem reformních snah své doby: vymanit církev ze sevření světských institucí. Třebaže formát jeho

CO.24, f. 2v – Iniciala D(icit) adventního kázání G. Babiona

osobnosti nelze srovnávat se sv. Bernardem, znali se oba a Bernard jej listem, obsaženým i v CO.98 (f. 51r – v), vyzývá k návratu z ústraní poustevny do středu církevního dění v době sporů s přívrženci vzdoropapeže Anakleta († 1138): “Což ty si tu klidně odpočíváš a matka církev je zatím těžce vystrašena a zmatená? Odpočinek a svatý pokoj mají svůj čas až po splnění úkolu, teď je čas pracovat...”

Vidíme, že se k nám dostávaly tituly čerstvé, aktuální, současné. Jak asi fungovala kulturní výměna mezi Moravou a okolím? Předpokládá se, že sbírka kázání byla sestavena v Bavorsku a odtud si ji Zdík zapůjčil k opsání. Zdík pobýval tak často v říši, že si mohl bez jakýchkoli těžkostí vzory obstarat. Nabízí se též kontakty s premonstráty v Porýní, první trvalá komunita přišla na Zdíkem založený Strahov ze Steinfeldu u Kolína nad Rýnem. Jaký div, že právě do oblasti kolínské knižní malby jsou stylově řazeny nejdokonalejší plody olomouckého skriptoria: výzdoba kolektáře a Augustinova spisu *De civitate Dei*, obojí provedeno malířem Hildebertem a jeho pomocníkem Everwinem.

Zdík osadil premonstráty i klášter v Litomyšli a nakonec i dosud benediktinské Hradisko. Všechna tato založení vyžadovala alespoň minimální zásobu knih, o tuto starost se dělili nově příchozí se zakladatelem (od benediktnů nemohli mnoho očekávat: když jim biskup Daniel odebral Želiv a světil ji taktéž premonstrátům, našli tam tito pouhé holé stěny..., i zde vypomohla Olomouc).

Bezprostředně z Německa přišli zřejmě i stavebníci a kameníci, budující komplex svatováclavské katedrály, biskupského paláce a kapitulního domu, dnešní národní kulturní památku dosud nepřesně nazývanou Přemyslovský palác. Ani v Německu

však nepadaly kulturní novinky z nebes – v našich podmínkách vysoce ceněná ornamentální výzdoba prozrazuje francouzské vlivy, a to spíše jižní, vyzářující z opatství Cluny. Zajímavé je, že se podařilo prokázat souvislost ornamentů rukopisu *De civitate Dei* s ornamenty oken olomouckého paláce, tvůrci knižní malby tak zároveň působili – ať už vědomě či nikoli – jako návrháři.

Na uvedených příkladech je ale patrné, že import moderních trendů závisel ještě na duchovní úrovni nejvyšších špiček české společnosti, na jejich orientaci v širším světě. Jen si připomeňme že současně se Zdíkovou stavbou v Olomouci buduje v Praze svůj velkorysý palác kníže Soběslav.

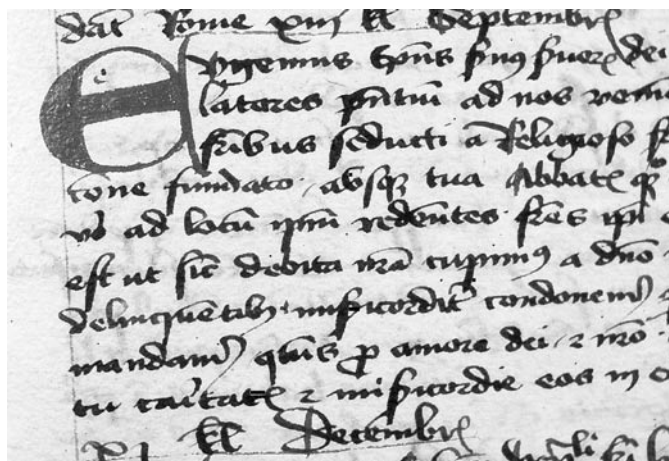
Na druhou stranu zmíněný širší svět znamenal začasté jen to nejbližší zahraničí: impulsy, jimiž obohacovali západoevropskou kulturu i řadoví navrátilci z křížových výprav naší zemi z velké části minuly. Čeští bojovníci neměli tak vzdálené ambice. Jejich místo nezaujali ani kupci jakožto druhá skupina běžného obyvatelstva odsouzená k cestování – největší objem dálkového obchodu šel jinudy a tu trochu zdejších potřeb pokrývali Frankové, Vlaši a Židé. Ke známé thesi o naší zemi jako mostu mezi východem a západem by škarohlíd poznamenal, že ta lávka byla leckdy příliš krátká...

Ale zpět k rukopisům. Jak bylo řečeno, Zdík získával knihy výhradně vlastními prostředky, zatím ještě v pozadí stál obchod s nimi. Až o zmíněném biskupu Danielovi víme s jistotou, že si nechal nakoupit knihy v italské Bologni. Častější byla objednávka na zakázku, u nás počínaje známým kodexem wolfenbüttelským pro Emmu, vdovu po knížeti Boleslavovi II. přibližně z roku 1000. Dříve se mezi kodexy zhotovené na zakázku jednoznačně

řadila i skupina rukopisů kolem korunovačního evangelistáře krále Vratislava (1086), nyní ale převládá úsudek, že i ony jsou nákupem již předem hotových knih.

Posledním rukopisem, na němž hodláme předvést význam Zdikovy osobnosti, je CO.464. Je poměrně mladý, ze závěru 15. století, ale autentický. Ve své závěrečné části (ff. 210r – 215r) přináší opisy Zdikovy korespondence. Čteme zde 25 listů papežů Innocence II., Lucia II., Eugenia III. a kardinála-legáta Guidona, jenž svou visitační píli způsobil roku

1143 v Čechách a na Moravě značný rozruch. Dozvídáme se například o důležitých diplomatických jednáních, jimiž byl Zdik pověřen; o stavu církve v našich zemích; o sporech, jaké měl Zdik se svými protivníky, ale také o velmi osobních a lidských obtížích se zdravím. Zde vidíme onu širokou a všestrannou podporu, jakou Řím věnoval na první pohled prostému biskupovi, pracujícímu v bezvýznamném okrsku tehdejšího křesťanského světa, ve skutečnosti pak zasloužilému veleknězi, ceněnému rádci králů a knížat, sídlícímu v Olomouci.

CO.464, f. 211r – Papež Eugen III. prosí za mnichy uprchlé ze Strahova. Srovnajte písmo 12. a 15. století. V horní části iniciály tzv. representant: malé písmenko jako pomůcka pro rubrikátory či iluminátory

Arcibiskupská knihovna v Olomouci

Emilie Dohnalová

Foto: autorka

V Olomouci se kulturní život a s ním spojené shromažďování a uchovávání literatury začalo probouzet poměrně brzy. Jeho počátky, i když si je dnes jen těžko dovedeme představit, jsou spojeny s existencí moravského biskupství, trvajících zde od roku 1063. Svědčí o tom v první řadě skutečnost, že olomoucký biskup Jindřich Zdík založil před polovinou 12. století u tehdy právě dostavěné svatováclavské katedrály novou dvanáctičlennou metropolitní kapitolu, která disponovala vlastní knihovnou. Kde tato knihovna byla umístěna, nevíme, dá se pouze předpokládat, že se patrně nacházela v tzv. kapitulním domě na severní straně dómu za biskupským palácem (dlouho považovaným za sídlo olomouckých Přemyslovců), kde kapitula sídlila. Kapitulní dům stával v místech nynějších dómských sakristií. (Dohnal, V.: Románská budova východně od tzv. Přemyslovského paláce v Olomouci. Časopis Slezského muzea, B, 39, 1990, s. 193-207.) Druhý historický celek, který předcházela nynější knihovně, představuje arcibiskupská knihovna v Kroměříži. Vznikla v roce 1694 z vůle biskupa Karla II. hraběte z Liechtensteinu, který se rozhodl přemístit do Kroměříže centrální knihovnu olomouckého arcibiskupství. Třetím, nejmladším souborem, je tzv. jubilejní knihovna, která je spjata s rokem 1939 a se jménem arcibiskupa Leopolda Prečana.

Knihovna metropolitní kapituly obsahovala především soubor písemností biskupa Zdíka, jehož písařská dílna vyhotovovala rukopisy pro potřebu olomouckého kostela. Z knihovny se dochovala

řada latinsky psaných, historicky neobyčejně cenných listin.

Knihovna olomoucké kapituly patří i k významným souborům středověkých rukopisů. Čítá více jak 600 kodexů, převážná část pochází z doby před 16. stoletím. Má tři inventáře, a to z roku 1413, 1430 a 1435. Autorem prvního inventáře je olomoucký kustos Ondřej Stojslav z Jevíčka, jehož pečeť je přivěšena k inventáři. Kromě kodexů a knih obsahuje i jiný movitý majetek. Inventář z roku 1435 je opatřen pečeti olomouckého biskupa Pavla. Z inventářů je zřejmé, že rukopisný materiál obsahoval nejenom liturgické rukopisy, právní sbírky, ale i díla umělecká a poezii. Na konci inventáře jsou zapsány přijaté dary.

Dobou největšího rozkvětu kapitulní knihovny je 14. a 15. století. Olomoucká kapitula kladla důraz na důkladné filozofické a teologické vzdělání svých členů. Vysoká duchovní kultura, která byla kanovníkům vlastní, způsobila, že z kanonií se stávala jakási duchovní ohniska. Dokládá to obsah knihoven kanovníků, z nichž mnohé se staly součástí i knihovny olomoucké kapituly, která byla na svou dobu nevšední, svým rozsahem se řadila k předním sbírkám tohoto druhu, počtem svazků pak k běžnému evropskému průměru. Zvláště uznávaná byla obsahová struktura knihovny – týká se to sbírky právních rukopisů, oceňovaly se především legistické kodexy. Bohatě jsou ve fondu knihovny zastoupeny i rukopisné materiály.

Vznik samostatných prostor knihovny olomoucké kapituly se klade do let 1435-1441. Olomouckým biskupem byl tehdy Pavel z Miličina (1435-1450), jehož snahou bylo uchránit v době různých společenských změn ohrožený majetek

kostela. Proto dal r. 1435 pořídit nový inventář dómu včetně seznamu knih. Soupis ještě samostatný knihovní objekt nepřipomíná. V roce 1441 sloužila jako knihovna býv. kaple sv. Jana Křtitele. (Hlobil, I.: Nejstarší budova knihovny v Olomouci. Vlastivědný věstník moravský, 32, 1980, č. 2, s. 207-210.) V témže roce zde byl zřízen první oltář (sv. Prokopa) a návazně došlo k vyčlenění části prostoru pro liturgické účely. V roce 1465 zprávy o knihovně v bývalé kapli sv. Jana Křtitele mizí. Snad už tehdy byly knihy kromě liturgických přeneseny do místnosti nad dómskou sakristií.

Osmiletá švédská okupace byla pohromou nejen pro město, ale i pro olomoucké knihovny. I mnohé poklady kapitulní knihovny byly odvezeny. Byl mezi nimi i kolektář Jindřicha Zdíka, který je ozdobou stockholmské Královské knihovny. Roku 1802 se zasloužil o uspořádání rukopisů Jan Křtitel Josef Buol. Práci však nedokončil. Úplný seznam rukopisů zpracoval Antonín Boček a podle jeho návrhu pokračoval s prací i arcibiskupský archivář Jiří Branowitz. V roce 1840 bylo ukončeno zpracovávání knihovny a hřbety knih byly označeny dodnes užívanými signaturami. V druhé polovině 19. století bylo uložení knih už tak nevyhovující, že knihovna byla roku 1864 převezena do prostor kapitulního proboštství v Křížkovské ulici č. 6. Po roce 1948 proboštství připadlo rektorátu obnovené univerzity, a tak se roku 1951 knihovna i s archivem stěhovala do kanovníckého domu na Wurmově ul. č. 11. Dnes je veškerý fond uložen v Zemském archivu Opava, pracoviště Olomouc.

(Viz též Flodr, M.: Olomoucká kapitulní knihovna a její inventáře na počátku 15. stol. Sborník prací. fil. fak. brněnské univ. Řada hist.. C 5, 1958,

s. 76-97.; Kohout, Š.: Kde voní pergamen. O rukopisné knihovně Metropolitní kapituly u sv. Václava v Olomouci. Krok. Knihovnická revue Olomouckého kraje, 1, 2004, č. 1, s. 28-33.; Patera, A.: Bohemica kapitulní knihovny olomoucké. Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, 29, 1912, s. 180-185; 30, 1913, s. 91-101, 143-150; Sborník. K 850. výročí posvěcení katedrály sv. Václava v Olomouci. Zprac. J. Bystřický a M. Pojsl. Olomouc 1982.; Vašica, J.: Z kapitulní knihovny v Olomouci. Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, 38, 1921. Zvl. ot. 19 s.)

Arcibiskupská knihovna v Kroměříži patří podle odborníků k nejvýznamnějším historickým knihovnám na světě. Knihovnu založil v roce 1694 biskup Karel II. hrabě z Liechtensteinu, který se rozhodl umístit do Kroměříže centrální knihovnu olomouckého arcibiskupství. V době vzniku knihovna obsahovala asi osm tisíc svazků. Už v té době o ni projevovali učenci velký zájem. Dokládá to výpůjční kniha z první poloviny 18. století. Dokazuje, že knihovnu využívali olomoučtí bisku-

pové, jejich úředníci, členové řádů, kněží, částečně i měšťané. V roce 1745 chtěl biskup Jakub Arnošt hrabě z Liechtensteinu přestěhovat knihovnu do Olomouce, ale v téměř roce byl ustanoven arcibiskupem solnohradským a svůj úmysl nestihl uskutečnit. V roce 1752 zachvátil Kroměříž požár, který zasáhl i patro zámku, kde byla knihovna, ale zásluhou studentů piaristického gymnázia a vojáků biskupské gardy byly vzácné svazky zachráněny.

Knihovna se stále rozrůstala. Na začátku 19. století už měla 14 000 svazků. Obsahovala především teologickou literaturu, ale i historickou, přírodovědnou a velké množství obrozenecké literatury. Další rozšíření knihovny je z 60. let 19. století, kdy arcibiskup Fürstenberg koupil knihovnu vatikánského archiváře Augustina Theinera. Z knihovníků jmenujme dr. Antonína Breitenbachera, ten knihovnu nově zpracoval a proslavil.

2. světová válka naštěstí nepřivodila žádné poškození knihovny. V letech 1948-1950, kdy komunistický režim likvidoval kláštery, část knih z klášterních knihoven přešla i do knihovny arcibiskupské.

V roce 1952 (17. dubna) byla správou arcibiskupské knihovny v Kroměříži pověřena olomoucká Universitní knihovna (dnešní Vědecká knihovna v Olomouci). Až do roku 1959 zajišťovala badatelům přístup k historickým fondům. Z tohoto období je i bibliografická publikace J. Loudy, *Soupis prvotisků Universitní knihovny v Olomouci a její pobočky v Kroměříži*. Praha 1956. I když fond prvotisků arcibiskupské knihovny je v bibliografii uváděn jako jednotný fond s vědeckou knihovnou, místo uložení je zaznamenáno. Soupis prvotisků obsahuje rovněž jako jeden z rejstříků Konkordan-

ci čísel Seznamu prvotisků arcibiskupské knihovny v Kroměříži se Soupisem Jiřího Loudy.

Po roce 1959 převzalo správu arcibiskupské knihovny Okresní vlastivědné muzeum v Kroměříži, později přejmenované na Umělecko-historické muzeum v Kroměříži. Od roku 1970 do roku 1989 byla knihovna součástí Státního zámku a zahrad v Kroměříži, po roce 1989 Arcibiskupského zámku a zahrad v Kroměříži, dnes je pod správou Národního památkového ústavu v Brně.

V současnosti obsahuje arcibiskupská knihovna asi 90 000 svazků, z toho téměř 300 rukopisů a 161 prvotisků. Knižní fond prochází počítačovým zpracováním a digitalizací. Knihovníkem je Cyril Měsíc.

(Viz též Měsíc, Cyril: Kroměřížská zámecká knihovna má 310 let. *Mladá fronta Dnes*, 12. 5. 2004.; týž: Zámecká knihovna oslavuje 310. výročí existence. *Kroměřížský zpravodaj*, květen 2004.; Zrna P.: Zámecká knihovna v Kroměříži slaví výročí. *Zlínský kraj*, 12. 5. 2004, s. 5-6.)

Tzv. **jubilejní knihovna** vznikla v roce 1939 k počtě 50. výročí kněžství arcibiskupa Leopolda Prečana. Tehdy se soustředil veškerý knižní fond dosud deponovaný po pracovnách jako příruční knihovny duchovních hodnostářů. V knihovně je soustředěn velký soubor biblí. Zda byla knihovna zkatalogizovaná nelze určit, katalog neexistuje. Po roce 1949, kdy do paláce nastoupil státní zmocněnec a orgány bezpečnosti, nastal chaos, spousta knih se i poztrácela. Fond se dodnes uchovává samostatně a o dalším osudu knihovny zatím není rozhodnuto.

Dnešní **Arcibiskupskou knihovnu v Olomouci** zakládal v roce 1970 ThDr. P. Vladimír

Kryštofský. Do funkce knihovníka nastoupil 30. července. Po smrti P. Kryštofského (zemřel v únoru 1986), po roční přestávce, převzali knihovnu P. Eduard Staríček a univ. prof. ThDr. P. Josef Luska. V roce 1986 se pak knihovníkem Arcibiskupské knihovny stal pan Bohuslav Smejkal, dlouholetý pracovník Státní vědecké knihovny v Olomouci, knihovnu vedl 12 let a v roce 1998 ze zdravotních důvodů funkci knihovníka předal PhDr. Jiřímu Koplíkovi, který ji vede dodnes.

Arcibiskupská knihovna původně sídlila ve 2. patře Arcibiskupského paláce, v roce 2000 se pak stěhovala do nově upravených prostor v býv. kanovnícké rezidenci na Wurmově ul. 11. Jde o čtyřkřídlovou patrovou stavbu palácové dispozice se středním dvorem, která má v zadním traktu při městské hradbě dochované jádro renesančního domu z doby kolem roku 1580. Budova byla v 2. polovině 17. století barokně přestavěna, vzniklo uliční křídlo s raně barokním portálem. V tomto uličním křídle Arcibiskupská knihovna sídlí.

Základ knižního fondu Arcibiskupské knihovny v Olomouci tvoří především pozůstatosti kněží, dary domácí i zahraniční a v posledních letech fond narůstá i nákupem knih. Do fondu je postupně zpracovávána část knihovny slavisty prof. ThDr. Josefa Vašici, kterou pro knihovnu získal ThDr.

P. Vojtěch Tkadlčík, knihy prof. ThDr. P. Bohumila Zlámala, P. Karla Goldmanna, P. Františka Válka. V letošním roce daroval Arcibiskupské knihovně svou bohatou knihovnu ThDr. P. Emil Pluhař. Hodně knih získává knihovna i od otce arcibiskupa Jana Graubnera. Ve fondu se nacházejí české i cizojazyčné teologické a filozofické knihy 19. a 20. století, díla z oboru historie, umění, vlastivědné publikace převážně z moravské oblasti, české i cizí všeobecné i odborné encyklopedie. V knihovně jsou uchovány katalogy kněžstva olomoucké arcidiecéze od roku 1840 a Acta curie archiepiscopalis Olomucensis.

Přístupná část knihovny obsahuje přes 15 500 svazků, z toho téměř 5 500 sv. je zpracováno počítačově. V roce 2001 je zaveden tzv. volný výběr novinek. Zahrnuje přes 600 svazků nejnovější literatury z let 2001-2004. Volný výběr je řazen oborově podle mezinárodního desetinného třídění, pravidelně se doplňuje. Samostatně jsou uloženy i časopisy. Zatím

jsou roztříděny jen na české a zahraniční a obě skupiny abecedně, aby byly přístupny uživatelům. Od srpna 2004 je fond knihovny zpřístupněn i na Internetu.

Arcibiskupská knihovna slouží hlavně studentům, vysokoškolským učitelům i vědeckým pracovníkům, kněžím. Nejvíce uživatelů evidujeme z teologické a filozofické fakulty.

Historická knihovna Arcibiskupského zámku v Kroměříži

Cyril Měsíc

Foto: autor

Když byl v prosinci roku 1998 zapsán Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži do Světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, nemalou roli v zapsání sehrály zcela jistě také sbírky, včetně vzácného knihovního fondu. Zámecká historická knihovna patří tedy k nejvýznamnějším světovým historickým knižním fondům.

Založil ji dne 14. 5. 1694 zakládací listinou olomoucký biskup Karel II. Liechtenstein – Kaselkorn (1664–1695). Zpřístupnil knihovnu nejširší veřejnosti, věnoval peníze na plat knihovníka, také na nákup a vazbu dalších koupených knih. Podstatné také je, že vyzval své následovníky v doplňování fondu, protože chtěl, aby se tehdy biskupská knihovna stala centrální knihovnou olomouckého biskupství. Za základ knihovny věnoval své vlastní knihy, kterých bylo přibližně 8000, shromážděných cílenými nákupy. Využití knihovny v I. polovině 18. století nám přibližuje výpůjční kniha, která je skutečnou světovou raritou (Pavličková, R: *Sídla olomouckých biskupů*. Olomouc 2001. s. 141.)

Zápisy jsou nepřesné, je uváděno jméno, rok a vypůjčená kniha, po vrácení knihy je zápis pře-

škrtnut. Knihovna byla podle této výpůjční knihy využívána nejvíce biskupy a biskupskými úředníky, duchovenstvem a měšťany (Měsíc, C: *Budování kroměřížské zámecké knihovny a osoba čtenáře v průběhu staletí*“, In: *Opera romanica* 4, České Budějovice 2003, s. 413.)

Synovec zakladatele zámku – Jakub Arnošt z Liechtensteina (1738 – 1745) plánoval knihovnu přestěhovat do Olomouce, ale pro jmenování arcibiskupem salzburským to již nestihl uskutečnit. Dne 16. 3. 1752 zničil celé 2. poschodí požár, při kterém shořely i knihovní skříně. Knihy byly naštěstí díky studentům piaristického gymnázia a vojákům biskupské gardy zachráněny. Část knih byla odvezena do Olomouce na konzistoř (do Kroměříže se knihy již nevrátily), ale většina knih byla nepříliš vhodně uložena ve sklepě, aby knihy nepřekážely při stavebních úpravách.

Stavební úpravy byly prováděny za tři olomouckých biskupů: F. J. Troyera (1745-1758), L. B. Egkha (1758-1760) a biskupa M. Hamiltona (1760–1776). Knihovní skříně (dubové a bukové) pořídil biskup M. Hamilton a to nám připomíná jeho erb nade dveřmi *Velkého sálu* v tzv. *Staré knihovně*. Přispěl také ke zvýšení počtu knih v knihovně tím, že daroval svou příruční knihovnu.

V roce 1777 bylo olomoucké biskupství povýšeno na arcibiskupství a knihovna má od tohoto

roku až do roku 1950 název *Arcibiskupská knihovna v Kroměříži*, popř. *Kníže arcibiskupská knihovna v Kroměříži*. Zasluhou piaristů, kteří zde působili jako knihovníci, bylo koupeno v 2. polovině 18. století mnoho literatury obrozené, která doplňovala fond teologické, historické a odborné literatury. Tento fakt a zvýšený zájem o historii přispěl k tomu, že knihovnu využívalo mnoho badatelů z řad historiků, jazykovědců a jiných. Byli to např. Josef Dobrovský, Gelasius Dobner, F. M. Pelcl, Ř. T. Volný, později třeba také F. Palacký, P. J. Šafařík, Antonín Boček, Běda Dudík a další. Zde je nutno uvést, že tito badatelé využívali kromě knihovny také archiv arcibiskupství olomouckého, který byl také umístěn v zámku.

Začátkem 19. století rozšířil uvedený knihovní fond dar olomouckého arcibiskupa Rudolfa Jana (1819-1831), který daroval do fondu svou knihovnu o počtu 6 000 knih. Knihovna tedy měla na začátku 19. století přibližně 14 000 svazků. Kapitulace olomoucké kapituly z roku 1811, § 30a z roku 1819, § 26 upozorňují na nutnost uspořádat arcibiskupský archiv a dobře vést knihovnu. Arcibiskup by se měl postarat, aby někdo ze sboru věrné kapituly byl jmenován nejvyšším inspektorem kroměřížské knihovny a archivu. Uspořádání archivu a knihovny se ujal Dr. Ř. Branowitz, kterého práce si vyžádala mnoho času a peněz (Langrová, G.: Volební kapitulace olomouckých biskupů a arcibiskupů, 1929, strojopis, knihovna kroměřížského zámku).

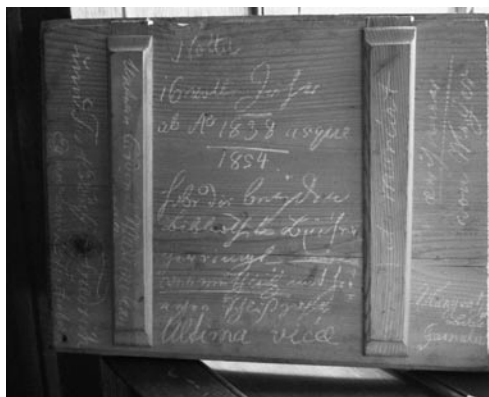
Navazoval na práci, kterou začal J. U. Vilím - rytíř ze Švábenova, takže již v roce 1842 bylo systematické třídění knihovny a archivu dokončeno. V roce 1850 obsahovala knihovna 20 400 knih. Ke knihovně byla definitivně připojena sbírka mincí a medailí. Kardinál B. Fürstenberg (1853-1892) koupil koncem 60. let 19. století knihovnu vatikánského archiváře Augustina Theinera a po převezení těchto knih do Kroměříže (někdy za dost dramatických okolností) byla z těchto knih založena tzv. *Nová knihovna*. Jednalo se přibližně o 30 000 knih, z nichž mnohé byly velmi vzácné (Kabelková, M.: Theinerova knihovna v kroměřížském zámku. In: Archivní ročenka SOKA KM 2000. Kroměříž 2000, s. 55 - 73).

Na konci 19. století byla knihovna hojně využívána badateli, kteří studovali převážně historickou literaturu. Byli to např. B. Bretholz, A. Gündeli, Christian d'Elvert, K. Lechner a další. Jednou z velmi výrazných postav 1. poloviny 20. století byl Dr. A. Breitenbacher, který si dal za cíl nejen knihovnu a archiv uspořádat (včetně hudebního archivu), ale také sbírky kroměřížského zámku propagovat v novinách a časopisech. V roce 1929 měla knihovna 39 966 svazků a existoval také jmenový katalog lístkový, přírůstkový seznam, katalog rukopisů a prvotisků.

V letech 2. světové války byla od roku 1942-1945 na zámku německá správa, nicméně knihovna byla využívána a nebyla poškozena, stejně jako ostatní sbírky. Nicméně kvůli obavám z možného bombardování byly knihy v roce 1945 přeneseny do sklepa.

V letech 1948-1950 přibýly do fondu konfiskované církevní a klášterní knihovny a také knihovna arcibiskupského gymnázia o počtu 29 078 knih. V roce 1952 měla knihovna 75 000 svazků a knihovnu a archiv převzala ministerská komise. Knihovna byla předána dne 17. 4. 1952 do správy Univerzitní knihovny v Olomouci - jako její pobočka v Kroměříži. Od roku 1959 byla knihovna předána do správy Okresního vlastivědného muzea v Kroměříži, později přejmenovaného na Umělecko-historické muzeum v Kroměříži, které knihovnu spravovalo až do roku do roku 1969. V roce 1967 vyšel v příloze Věstníku muzea článek o rukopisech knihovny Umělecko-historického muzea v Kroměříži, který zpracoval Václav Tomášek. Ke dni 30. 6. 1969 měla knihovna Umělecko-historického muzea celkem 78 929 knih a odbírala 54 časopisů. V roce 1970 vznikly z Umělecko-historického muzea 2 instituce: Státní zámek a zahrady a Muzeum Kroměřížska a organizačně spadal komplex zámeckých knihoven pod Státní zámek a zahrady v Kroměříži. Na tom se v podstatě nezměnilo nic dodnes, měnily se jen názvy: po roce 1989 se vrátil název Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži, od roku 2001 Státní památkový ústav. Státní zámek - Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži, od roku 2003 dodnes je to Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Brně, Správa státního zámku a zahrad v Kroměříži, takže pokud se mluví

o knihovně, pro zjednodušení se uvádí název „zámecká knihovna“. Knihovní fond je majetkem Arcibiskupství olomouckého.

V současnosti se provádí čištění a revize fondu, katalogizace v programu CASTLIS, digitalizace, takže některé digitalizované knihy lze nalézt na webových stránkách zámku na adrese: <http://digi.azz.cz/>. Knihovna je hojně využívána badateli. Nejstarší knihou fondu je sakramentář z 9. století, psaný latinsky, který je nejstarším rukopisem na Moravě. Jsou zde velmi vzácné Bible - např. Biblia sacra - zřejmě ze 13. století, Bible česká zvaná Bible Duchka z Mníšku z 15. století, Liber precum z 15. století nebo také vzácné rukopisy Jiřího Středovského.

Rukopisy a prvotisky:

Známe přesný počet prvotisků - těch zámecká knihovna v Kroměříži obsahuje 161 svazků (Louda, J.: Soupis prvotisků Univerzitní knihovny v Olomouci a její pobočky v Kroměříži. Praha, 1956.) Počet rukopisů se neustále upřesňuje, autor neustále objevuje další a domnívá se, že přibližný počet rukopisů je asi 300 svazků.

Komplex historické knihovny kroměřížského zámku obsahuje tyto knihovny:

Starou knihovnu - založenou biskupem Liechtensteinem - Kastelkornem na konci 17. století. Dnešní stav je z 2. poloviny 18. století z důvodu oprav po požáru.

Novou knihovnu - založenou kardinálem Fürstenbergem v 2. polovině 19. století na místě soudní registratury (manské soudnictví zaniklo roku 1850 a tím skončily na kroměřížském zámku manské soudy). Základem této knihovny byly knihy z knihovny Augustina Theinera

„**Trezorovou knihovnu**“ - původně tam byly trezory s numismatickou sbírkou, ty byly později přemístěny, takže se tam dávala neuspořádaná a nově koupená literatura.

„**Lesní knihovna**“ - knihovna lesní správy, která měla kanceláře na zámku, bylo tam dost knih, které měly být svázané, duplikáty, neuspořádané knihy a konfiskované knihy po roce 1950.

Zajímavost:

V nejstarší Staré knihovně se nachází zápisy z knihami na dřevěných stěnách zápisy knihovníků o čištění popř. revizi knihovny. Nejstarší zápis je z roku 1770 (je psán křídou) a je dobře ukryt, zřejmě bylo zakázáno dělat do skříní nějaké zápisy. Zápis je bez jména. Zápisy se jménem se objevují až v roce 1851, kdy je uveden knihovník Branowitz. Zajímavý je zápis z roku 1854, který je psán na víku bedny a je dobře uschován. V zápisu je uvedeno, že gardisté (arcibiskupská garda) čistili knihovnu a knihy, že to bylo za arcibiskupa Fürstenberga. Podepsán je knihovník von Mayer. Ve 20. století se stal skutečným „skříňovým“ spisovatelem knihovní sluha a zřízenec Bedřich Fiala, který uvedl

dokonce i svou adresu. Nejmladší jsou např. zápisy z roku 1945 a 1946, kdy byly do skříní vráceny knihy ze sklepa a zápis uklízeček z roku 1978 s dodatkem, že mrzne, až praští.

Knihovníci:

V letech 1700-1833 to byli členové piaristického řádu. V 19. století to byli např. Ř. Branowitz, Eduard Mayer nebo F. Bojakovský. 20. století obsahuje celou řadu významných jmen: F. Hrbáček, Dr. A. Breitenbacher, Dr. A. Richter, Dr. Rudolf Zubr, Dr. J. Sehnal a další. V současnosti je knihovníkem od roku 1996 autor článku.

Mincovní sbírka a hudební archiv:

Ke knihovní sbírce patří vzácná mincovní sbírka, která je 2. největší sbírkou církevních ražeb na světě. Je možné ji shlédnout na webových stránkách zámku na adrese: <http://digi.azz.cz/>

Hudební archiv patří k nejvýznamnějším historickým hudebním archivům na světě, jsou v něm uloženy rukopisné skladby např. P. J. Vejvanovského, H. F. Bibera, W. A. Mozarta a další. Hudební archiv spravuje Ondřej Nesiba. (Viz též: Vlčková - Butulová, I: Dějiny zámecké knihovny v Kroměříži, VVM, 1967 - 1976, Tomášek, V.: K dějinám knihovny Uměleckohistorického muzea v Kroměříži. In: Sborník Uměleckohistorického muzea v Kroměříži, Kroměříž 1969, s. 7 - 27 a další)

Znovuzrození řeckých palimpsestů

Rostislav Krušínský

Foto: autor

Ve dnech 29. -30. 10. 2004 se v italském Římě uskutečnila konference, která uzavřela mezinárodní projekt Rinascimento virtuale – Digitale Palimpsestforschung. Rediscovering written records of a hidden European cultural heritage (dále jen Rinascimento virtuale). Projekt, který probíhal v letech 2001-2004 (O projektu a jeho fázích blíže Kateřina Handlová. Rinascimento virtuale – program nikoliv virtuální! In: Knižovnícký obzor 2002/3) se zaměřil na řecké palimpsesty. Název projektu tedy nemá nic společného s renesancí jakožto historickou epochou, ale s původním významem slova jako „znovuzrození“. To v tomto případě znamená vynešení starých řeckých textů na světlo.

Z ekonomických důvodů bylo ve středověku poměrně běžné odstraňovat z drahého pergamenu text, který „ztratil“ význam či aktuálnost a nahrazovat jej textem novým. Nepotřebné záznamy byly mechanicky či chemicky (vymývání) odstraněny a takto vyčištěný pergamen byl znovu popsán. V některých případech nebyl původní text odstraněn dokonale a vícenásobné použití pergamenu tak neuniklo historikům a jazykovědcům. Palimpsesty, jak se těmto znovu použitým pergamenům (ať již dochovaným fragmentům či celým rukopisům) říká, se dostaly do popředí zájmu v 19. století. Pionýrské metody odhalování původních textů přinesly své ovoce nejen v podobě objevení doposud neznámých děl (za všechny M.T. Cicero – De re publica), ale bohužel také v podobě nevratného poškození „přepsaných“ folií pergamenu.

Díky rozvoji fotografie věda ve 20. století opustila slepou cestu vedoucí k poškozování těchto písemných památek. Na posledním přelomu století vedl rozvoj multispektrální analýzy, digitalizace obrazu a dalšího počítačového zpracování k posunu v oblasti zkoumání palimpsestů. Jedním z vyústění tohoto posunu byl právě projekt Rinascimento virtuale.

Pouhým okem lze pozorovat spodní vrstvu textu pouze v některých případech, kdy odstranění původního textu nebylo dokonalé. Při použití ultrafialového světla je původní text zvýrazněn a lze

Vatikánská kašna

číst jeho fragmenty. Díky moderním databázím antických textů je možné spodní vrstvu identifikovat a určit autora a dílo. Touto metodou jsou odborníci schopni odhalit většinu doposud neznámých reskribovaných textů. Multispektrální digitální zpracování napomáhá potlačit svrchní vrstvu písma a naopak zvýraznit vrstvu spodní. Takto je získán celkový obraz původního textu, důležitý k jeho komplexnímu zpracování.

Konference v Římě celý projekt uzavírala a její úvod měl patřičně slavnostní ráz. Po slavnostních projevech, které začal ředitel pořádající instituce (Biblioteca Nazionale Centrale di Roma), pan Osvald Avallone a uzavřel iniciátor a hlavní organizátor projektu prof. dr. Dieter Harlfinger z institutu pro řeckou a latinskou filologii univerzity v Hamburku, byla zahájena výstava *L'Europa riscopre i suoi antichi libri nascosti*. Výstava dokumentující úsilí a výsledky výzkumů posledních tří let předkládá palimpsesty ukryté v rukopisech náležejících knihovnám v Londýně, Vídni, Vatikánu, Florencii a dalším pěti italským knihovnám. Nabízí pohled na vývoj výzkumu, technologie, potíže a možnosti s ním spojené.

Konference pokračovala méně slavnostně, o to více však v odborném duchu referáty vědců ze sedmi zúčastněných zemí. K nejzajímavějším patřila vystoupení prof. Nigela Wilsona z Lincoln College v Oxfordu pověřeného majitelem prozkoumat

tzv. Archimédův palimpsest, v současnosti zřejmě mediálně nejznámější palimpsest. Jedná se o byzantskou modlitební knížku z 12. století ukrývající nejstarší řecký opis sedmi Archimédových textů. Mezi nimi jedinou řeckou verzi jeho děl „O plovoucích tělesech“ a „O kouli a válci“. Především ale obsahuje Archimédův metodologický spis *Efodos*, klíčové dílo tehdejší matematiky.

Příspěvek Evangelose Chrysose a jeho spolupracovníků z National Hellenic Research Foundation v Aténách zavedl posluchače na horu Athos, kde musela být kvůli přísným podmínkám (mimo jiné zákaz vstupu žen) vybudována laboratoř, aby vůbec mohly být prozkoumány palimpsesty v tamním chrámovém komplexu uložené. Athos - Aghion Oros je uzavřený církevní stát s největší koncentrací pravoslavných mnichů na světě a je znám svou nepřístupností.

Finsko je sice zemí, která na svém území žádné palimpsesty uloženy nemá, místní odborníci však spolupracují s alexandrijskou knihovnou, o čemž referoval dr. Mika Akkarainen z hlavního města Suomi.

V neposlední řadě je třeba zmínit příspěvek Thomase Schmidta z Lava-

lu - Québec, Kanada, zabývajících se palimpsesty a materiály na něž se psalo před vynálezem papíru – papyrus, keramika, dřevo a pergamen.

Po ukončení oficiální části konference se prakticky všichni zúčastnění přesunuli k jednání u kula-

Biblioteca Nazionale Centrale di Roma

tého stolu, kde byla probírána závěrečná fáze projektu – výzkumy byly ukončeny teprve nedávno a je třeba dokončit databázi palimpsestů zkoumaných v rámci projektu. Zároveň byly nastíněny možnosti další mezinárodní spolupráce vycházející z projektu Rinascimento virtuale.

Pro Vědeckou knihovnu v Olomouci byl projekt přínosný nejen možností prozkoumání jejího jediného palimpsestu (M 688), velkým obohacením se staly také navázané mezinárodní kontakty. Závěry zkoumání olomouckého palimpsestu nebyly v době

vzniku tohoto článku známy, ještě před ukončením projektu se však ukázal přínos kontaktů se zainteresovanými knihovnami a dalšími vědeckými institucemi. Knihovny, ať již se v nich mluví jakýmkoli jazykem, mají podobnou skladbu fondu i čtenářů. Proto i problémy, se kterými se potýkají jsou obdobné.

Setkání odborníků na mezinárodní úrovni napomáhá výměně informací a zkušeností. V oblasti historického knižního fondu pak mimo jiné můžeme efektivněji doplňovat mozaiku dějin.

Palimpsest při ultrafialovém světle

Za hasicími systémy k švýcarským jezerům

Miloš Korhoň

V roce 2004 zahájil Olomoucký kraj jako zřizovatel Vědecké knihovny v Olomouci výstavbu nové budovy, která by měla částečně řešit prostorové potřeby této organizace. Podstatnou část budovy bude tvořit klimatizovaný depozitář vybavený stabilním hasicím zařízením.

Dodavatel technologie, firma Siemens Building Technologies (SBT), uspořádala na sklonku léta pro své zákazníky exkurzi po provozech, v nichž se její požární a hasicí systémy vyrábějí. Tato firma je jedním z předních světových výrobců podobných zařízení a do České republiky je dodává už řadu let. Jen pro úplnost dodejme, že se tak dlouhá léta dělo pod hlavičkou firmy Cerberus, která se součástí koncernu Siemens AG stala až v roce 1998.

Návštěva ve Švýcarsku zahrnovala prohlídku centrály firmy SBT a dvou provozů, v nichž probíhá výroba jednak požárních hlásičů a jednak hasicích systémů.

Program byl rozvržen do čtyř dnů od 6. do 9. září, do prvního i posledního dne se však kromě dvanáctihodinové cesty nevešlo už nic. Oficiální program začal v úterý 7. září ráno.

V centrále firmy umístěné ve vesnici Männedorf na břehu Curyšského jezera proběhlo stručné seznámení s historií firmy a s jejím současným postavením na trhu. V dopoledním bloku jsme potom byli provedeni předváděcími místnostmi společnosti a obeznámeni s přednostmi nových požárních a zabezpečovacích systémů. Zmiňme alespoň možnost různého nastavení citlivosti u nejnovějších požárních hlásičů, a to v závislosti na prostředí, v němž mají být instalovány, nebo systém, který umožňuje ovládat všechny bezpečnostní systémy (požární a zabezpečovací systémy, kamerový systém) prostřednictvím jediné ústředny nebo počítače.

Po obědě v reprezentativních prostorách vedení firmy byl na programu přesun do Volketswilu, kde se nachází závod vyrábějící požární hlásiče a kde jsme byli během prohlídky továrny o něco podrobněji zasvěceni do technologie jejich výroby. Náročný den pokračoval dalším přejezdem, tentokrát k Bodamskému jezeru, a byl zakončen příjemným posezením v hotelu přímo na jeho břehu.

Ve středu 8. září byla na programu prohlídka závodu ve vesničce Altenrhein. Tady se plní tlakové láhve s hasicí směsí. Existuje řada způsobů, na nichž jsou hasicí systémy firmy SBT založeny, od vodních sprejů až po speciální hasební média. Pro knihovni depozitář byl zvolen systém suchého hašení na bázi plynu - dusíku. V případě hašení knižního fondu totiž plyný dusík napáchá nesrovnatelně méně škod než voda v jakémkoliv skupenství. Po spuštění hasicího zařízení vypustí tlakové láhve během několika vteřin svůj obsah do depozitáře, čímž sníží podíl kyslíku v atmosféře pod hranici potřebnou pro hoření a podle teoretických propočtů i praktických zkoušek by měl požár do několika minut zcela vyhasnout. Tento proces byl v altenrheinské továrně názorně dokumentován působivou prezentací, během níž byla v okamženi uhašena silně hořící hranice.

Oficiální část exkurze byla ukončena společným obědem v restauraci poblíž továrny a během odpoledne už se většina účastníků věnovala jen poznávání mimořádně příjemného okolí Bodamského jezera. Ušetřené síly přišly vhod, protože zpáteční cesta byla stejně jako první den poměrně únavná.

Spolupráce mezi Vědeckou knihovnou v Olomouci a firmou Siemens Building Technologies je teprve na počátku a až čas ukáže, jestli bude fungovat ke spokojenosti obou stran. Ovšem bude-li celý systém pracovat tak dokonale, jak bylo ve Švýcarsku prezentováno, a bude-li se firma svým zákazníkům věnovat se stejnou péčí, jakou ukázala během této cesty, pak se jistě není čeho obávat.

Ing. Jan Březina, hejtman Olomouckého kraje a poslanec Evropského parlamentu, odpovídá na otázky KROKU

Velmi dobře znáte prostředí EU, protože ČR zastupujete ve Výboru regionů, což je poslanecký orgán EU. Přibližte našim čtenářům stručně pracovní náplň europoslance.

Českou republiku jsem skutečně po nějakou dobu ve Výboru regionů zastupoval. Nyní již nikoliv, protože Výbor regionů není parlamentním orgánem, ale konzultativním orgánem EU. Práce poslance se neslučuje s členstvím v tomto výboru, proto jsem jej musel opustit. Působím v parlamentním výboru pro regionální rozvoj a jako plný člen také ve výboru pro průmysl, výzkum a energetiku.

Činnost poslance v Evropském parlamentu je velmi podobná práci v národním parlamentu. Je možná trochu složitější v tom, že frakce jsou složeny na základě politické orientace a v těchto frakcích jsou ještě různé zájmové skupiny. Ty někdy překračují hranice frakcí. Pohyb v takovém prostředí je složitější. Hlavní jednání jsou překládána do rodné řeči, ovšem ostatní politická jednání se odehrávají v jiném jazyce než je čeština. O to je práce náročnější. Každý poslanec je členem jednoho výboru, náhradníkem ve druhém výboru a ještě členem meziparlamentní delegace. Já jsem například členem delegace pro vztahy s jihovýchodní Evropou, tedy s Albánií, Bosnou a Hercegovinou, a Srbskem a Černou Horou. Sám považuji toto území za klíčovou oblast pro budoucí rozvoj Evropy.

Prioritně se věnujete Regionální politice EU a strukturálním fondům EU. Vyčerpáme oněch slibovaných 100 miliard korun ročně?

Je třeba říct, že oněch 100 miliard ročně se vztahuje k době, kdy budeme plně začleněni do systému strukturálních fondů. Hovoříme o době od roku 2007, protože naše země se teprve postupně začleňuje a postupně přibírá další oblasti. Na otázku, zda vyčerpáme 100 miliard korun ročně, je těžké dát jednoznačně kladnou odpověď. Budeme se o to ale maximálně snažit a budeme usilovat o co nejlepší využití těchto prostředků pro rozvoj infrastruktury, vzdělanost a pro rozvoj malých a středních podniků.

Evropská lidová strana je nejsilnější poslaneckou skupinou v Evropském parlamentu. Jedním z jejích hlavních cílů je podpora vědy a vzdělávání. Jakými prostředky budete tento cíl v ČR naplňovat?

Rozvoj vědy a vzdělání je těžištěm operačních programů zaměřených na lidské zdroje. Ty spadají pod ministerstvo práce a sociálních věcí a jsou v nich peníze, které je možné využívat na rozvoj vzdělanostní struktury. Dále existují takzvaný 6. a 7. rámcový program pro podporu vědy a výzkumu. První z nich již běží, druhý je ve fázi návrhu. Právě ony mají být nástroji, jimiž se bude uplatňovat rozvoj procesu, často zmiňovaný Lisabonský proces kladoucí si za cíl zvýšení efektivnosti a výkonnosti naší ekonomiky prostřednictvím podpory vědy a výzkumu.

Vaše poslanecká kancelář bude i nadále v Olomouci. Jakým způsobem budete v Evropském parlamentu prosazovat zájmy Olomouckého kraje, který nepatří právě k nejbohatším?

Myslím si, že je potřeba dávat dobrý pozor na to, abychom z onoho pomyslného evropského koláče ukousli náš díl. Nebyl bych Hanák, kdyby se touto věcí nezabýval. Mám pocit, že role evropského poslance je také ve zprostředkovávání vazeb na důležité evropské instituce. Hodlám se v tomto směru věnovat celé Moravě, protože toto území našeho státu z ekonomického hlediska pokulhává za západní částí republiky. Průmysl, výzkum a energetika, které patří do práce mého výboru, jsou právě těmi oblastmi, jimiž bych se rád prioritně zabýval.

Přemýšlel jste o tom, stát se uživatelem některé veřejné knihovny v Bruselu, nebo budete i nadále využívat domácí informační zdroje?

Musíme si uvědomit, že téměř veškeré informace jsou dnes dostupné na webu. Z domácích zdrojů hodlám sledovat především ty doma vzniklé, jako jsou především statistiky, průzkumy veřejného mínění a ekonomické výsledky podniků. Ale jestli je budu sledovat na počítači ve své kanceláři nebo z laptopu, kterým mám na kleně na letišti či z Bruselu, není tak důležité. K tomu mám samozřejmě k dispozici celé informační zázemí Evropského parlamentu.

Úplně ze všeho nejdůležitější je však využívat ten nejprostší informační zdroj. A to jsou lidé a setkávání se s nimi. Strašně moc závisí na jejich názorech a také na jejich pocitech. Ty sice mohou být subjektivní, ale přesto jsou vypovídající.

Bývalý německý evangelický kostel v Olomouci, takzvaný „Červený kostel“

Miloslav Pojsl

Foto: Radomíra Vítková

V souvislosti s touto významnou architektonickou památkou je třeba se alespoň stručně zmínit o „evangelících“ v Olomouci. V někdejším hlavním městě Moravy, sídle olomouckého biskupství a jezuitské koleje (1566) s univerzitou (1573), nebyly náboženské poměry idylické, jak by se mohlo na první pohled zdát. Pomineme-li dobu husitskou a pohusitskou, spojenou v Olomouci s dvojným vystoupením známého italského kazatele Giovanni de Capistrano (sv. Jan Kapistrán) v roce 1451 a 1453, který měl obrátit mnoho utrakvistů na „římskou“ víru, s pronikáním reformace na Moravu a samozřejmě i do Olomouce se setkáváme krátce před polovinou 16. století. I přes rekatolizační úsilí olomouckých biskupů a úspěšné působení jezuitů vzrůstal počet měšťanů protestantského vyznání, takže před vypuknutím stavovského povstání byli nekatolíci (zejména čeští bratři a protestanté – bez rozlišení denominace) ve většině. V královských městech, a tím rovněž v Olomouci, neměli však nekatoličtí měšťané stejná práva politická a hospodářská. Samozřejmě také jejich náboženská svoboda byla stále ohrožena. Je třeba si uvědomit, že podle soudobého hesla „cuius regio, eius religio“ (čí země, toho náboženství) byla královská města pod mocí katolických panovníků. Nevztahovalo se na ně a jejich obyvatele ani nařízení tzv. Rudolfova majestátu z roku 1609.

Morava pod vlivem umírněného Karla staršího ze Žerotína, vzdělaného českého bratra a zkuše-

ného politika, odmítala se z počátku přidat k českému stavovskému povstání zahájenému druhou pražskou defenestrací 23. května 1618. Teprve po intervenci stavovského vojska na jaře roku 1619 se na květnovém zemském sněmu v Brně také moravští nekatoličtí stavové postavili na stranu povstání proti Habsburkům. V otevřeném konfliktu (bitva na Bílé hoře 8. listopadu 1620) se však povstání zhroutilo. Stavové příliš spoléhali na cizí pomoc (což se děje v našich zemích dodnes) a málo obětovali ze svých statků. Tak přišli nejen o statky, ale mnozí i o hrdla.

Ať bereme jakkoli v potaz práva vítěze, následné sankce vůči nekatolíkům nemají v dějinách náboženských konfliktů obdobu. Zejména vydáním Obnoveného zřízení zemského v roce 1627 a na Moravě o rok později byl osud nekatolíků zpečetěn. Kdo nepřestoupil na katolické náboženství, měl v lepším případě možnost emigrovat a tím i ztratit všechna práva ke svému majetku. Hojná emigrace se opět příliš spoléhala na cizí pomoc, aby se v průběhu třicetileté války jejich osud obrátil. Avšak ani tentokrát, na mírových jednáních v Múnsteru a Osnabrückeru v roce 1648, nebyla jejich záležitost pozitivně vyřešena. Náboženská situace po westfálském míru zůstala v habsburských zemích nezměněna. Nastalo období restaurace katolicismu a státního absolutismu.

Šlechta a měšťané, pokud neodešli do zahraničí, brzy změnili své vyznání. Jinak tomu bylo mezi venkovským lidem, zejména v pohraničních oblastech. Na Moravě to byly především oblasti Valašska, moravsko-uherského pomezí a Českomoravské vysočiny, kde zůstalo nemálo tajných nekatolíků. Existence tajných nekatolíků nemohla

zůstat úřadům utajena. Byl to nepochybně rovněž jeden z řady důvodů, které vedly císaře Josefa II. k řešení i této situace. Tzv. tolerančním patentem z 13. října roku 1781 (publikován byl až 20. října) povolil Josef II. vedle státem uznaného římskokatolického vyznání také křesťanství ve formě luterské, helvetské a pravoslavné (nesjednocených Řeků). Patent však tyto dosud zakázané náboženské formy pouze toleroval. Samotný výkon patentu byl svěřen nikoli státním úřadům, nýbrž vrchnosti, která byla katolická. V praxi bylo proto velmi obtížné např. zřídit evangelický sbor. Také sbory (modlitebny) se musely vnější podobou odlišovat od katolických kostelů. Nesměly mít věže, vchody nesměly být z ulice nebo veřejného prostranství, nýbrž ze zahrady a vůbec ničím nesměly připomínat kostel.

V Olomouci vydání patentu neměla samozřejmě žádnou praktickou odezvu. Teprve na počátku 19. století se k protestantismu hlásí první věřící z řad vojáků olomoucké posádky. Za faktický počátek evangelického náboženského života v Olomouci lze považovat bohoslužby, které vykonal 20. ledna 1811 brněnský evangelický senior a pastor Michael Tekusch. Bohoslužeb se zúčastnilo asi 250 věřících – vojáků a měšťanů. Od roku 1820 měla olomoucká evangelická obec ke svým bohoslužbám pronajatu kapli Božího Těla v Božetělské, dnes Univerzitní ulici. Barokní kaple byla jediným skutečně důstojným bohoslužebným prostorem, který bylo možno smluvně získat od vojenské správy. Kaple

byla součástí jezuitského konviktu (dnes celý objekt užívá Univerzita Palackého v Olomouci). Po celocírkevním zrušení jezuitského řádu v roce 1773 byly budovy koleje a konviktu zestátněny a dostaly do užívání vojenské správy pevnosti.

Revolučních nálad a požadavků v roce 1848 využili také protestanté. Z vídeňské konference vzešel alespoň malý díl toho, co evangelíci žádali. V provizorním nařízení z 30. ledna 1849 vzešly důležité změny. Název „nekatolíci“ byl změněn na „evangelíci luterského a helvetského vyznání“. Stát se evangelíkem bylo od nynějška přece jen jednodušší.

Katolickým duchovním odpadlo šestinedělní cvičení. Nyní byl podmínkou přestupu věk 18 let a prohlášení před dvěma svědky své církve, které se muselo po čtyřech týdnech opakovat. Evangeličtí faráři měli nyní právo vést úřední matriky jako katolíci. Poplatky „štol“ (za křest, svatbu, pohřeb apod.) již neměly být odváděny katolickému duchovnímu, který úkony neprováděl. Evangelíci nemuseli ani platit školné katolickému učiteli, ač děti katolickou školu nenavštěvovaly. Při oddávkách (svatbě) se „ohlásky“ evangelických snoubenců konaly pouze v evangelickém kostele,

při různém vyznání snoubenců v obou kostelích.

Po tomto provizorním nařízení následoval císařský patent ze 4. března 1849, který stanovil, že každá církev státem uznaná má právo veřejného vykonávání svého náboženství a stanovit si vlastní samosprávu. Toleranční modlitebny mohly mít ve-

řejný vchod, věže a zvony jako katolické kostely. V této době předložili evangelíci 15. března 1849 své požadavky úplné náboženské svobody císaři Františku Josefu I. za jeho pobytu v Olomouci. Mluvíci delegace superintendant Samuel z Nagy (pocházel z Vanovic, kde se 1802 narodil), který mluvil jménem v Olomouci shromážděných evangelických duchovních z Čech, Moravy a Slezska (4 superintendant, 4 senioři, 20 farářů a 45 starších evangelických sborů), předal císaři petici. Stalo se tak nejspíš v arcibiskupské rezidenci, kde císařský dvůr našel dočasné útočiště, a to již při příjezdu Ferdinanda V. na podzim roku 1848.

Evangelíci však museli ještě několik let čekat, než dosáhli úplné náboženské rovnoprávnosti. Stalo se tak v důsledku nové rakouské ústavy vyhlášené 26. února 1861, kterou připravil státní ministr, do politiky znovu povoláný, Anton von Schmerling. Tzv. protestantský patent vydaný 8. dubna 1861 zaručoval evangelickým věřícím rovnost před zákonem, v poměru mezi státem a církví i rovnoprávnost s ostatními konfesemi státem uznanými. Naznačil také budoucí církevní zřízení: evangelické církvi byla zaručena vlastní samospráva, odpadla všechna dosavadní omezení a byla přislíbena státní finanční podpora.

Národnostní problémy mezi Čechy a Němci se odrážely i mezi olomouckými evangelíky. Jelikož v německém luterském prostředí nebylo valného vztahu k českým reformačním tradicím, Janu Husovi a Jednotě bratrské, založili si v roce 1896 čeští evangelíci vlastní náboženský spolek „Česko-bratrská Jednota Husova v Olomouci“. Hlavním cílem této Jednoty bylo zřízení samostatného reformovaného (helvetského) sboru a výstavba vlast-

ního kostela. Rok na to byla v Olomouci ustavena samostatná kazatelská stanice podléhající sboru ve Vanovicích. Vzájemné vztahy mezi německými luterány a českými helvety rozjitřila ještě více stavba německého evangelického kostela. Jakmile byl kostel v roce 1902 dokončen, byla olomouckým evangelíkům odňata kaple Božího Těla. Tím čeští evangelíci v Olomouci ztratili možnost konat vlastní bohoslužebná shromáždění. Němečtí luteráni striktně odmítli konat české bohoslužby v německém kostele! Nepomohly ani nabídky nájemních poplatků. Proto se začali čeští evangelíci připravovat na stavbu vlastního kostela. Na dnešní Husově ulici si vystavěli nejdříve sborový dům a v letech 1914 až 1920 celý kostel (v průběhu první světové války se stavělo přerušovaně a s velkými obtížemi). Tato stavba by si zasloužila samostatný popis.

Kostel německé evangelické církve augšpurského vyznání (luteráni) v Olomouci byl zbudován v prostoru zbořených hradeb barokní bastionové pevnosti. Architekt a urbanista Camillo Sitte, který zpracoval první regulační plán výstavby města Olomouce, plánoval v prostoru pevnostních hradeb vybudovat moderní okružní třídu po vzoru vídeňské Ringstrasse. Zasloužil se o zachování významného reliktu barokní pevnosti, výstavné Tereziánské brány. Po obvodu okružní třídy, zejména v její západní části, měly vyrůst monumentální budovy státní, městské i soukromé. V roce 1901 to byl např. rozsáhlý objekt krajského soudu (justiční palác) s vazební věznicí. V místě mírného zalomení třídy, tedy ve velmi exponovaném bodě, předpokládal Sitte zvláště monumentální stavbu. A právě tou se stal novogotický evangelický kostel.

Projekt kostela vypracoval v roce 1898 stavitel

Franz Böhm. Jako základní půdorysné schéma zvolil tvar kříže s vysokou věží v průčelí a se dvěma postranními arkádami a dvěma sakristiemi po bocích presbytáře. Vedle lomených oblouků portálů a oken navrhoval fasádu s pásovou rustikou.

Böhmův projekt zjednodušil vypuštěním postranních arkád a celkově upravil architekt Max Löw z Brunšviku. Vytvořil tak typickou novogotickou stavbu charakteru severoněmecké cihlové gotiky, což v německém evangelickém prostředí u nás bylo časté. Zachována zůstala křížová půdorysná dispozice s polygonálně ukončenými rameny i presbytářem. Krátká loď je opatřena vysokou hranolovou věží, ukončenou na všech stranách trojúhelníkovitými štíty s hodinami a štíhlou jehlanovou střešou s makovicí a křížem (v luterském prostředí zůstala tato stará křesťanská symbolika zachována, kdežto v helvetském prostředí převládá kohout nebo kalich).

Několikastupňové vstupní schodiště ve výši soklu celé stavby je po stranách zalomené. Nad gotickým portálem je dekorativní arkáda z goticky lomených otvorů a nad ní ještě velké kruhové okno s rozetovou kružbou. Druhé patro věže je ze všech stran otevřeno dvojicemi štíhlých hrotitých otvorů se žaluziemi.

Nad křížem střech se nachází věžička ve tvaru

lucerny se štíhlým jehlanovitým zakončením. Celá plocha bohatě členěné fasády kostela je obložena terakotovou ornamentikou a hladkými pásky, které napodobují režné zdivo (neomítaná a spárovaná cihla).

Stavbu řídil stavitel Franz Böhm a dokončena byla v roce 1902. Urbanistická hodnota novogotického evangelického kostela zdaleka přesahuje jeho kvality architektonické a umělecké. Kostel je umístěn na exponovaném místě podle původního záměru architekta Sitteho. Novogotický kostel s nepřehlédnutelně vysokou věží je významnou dominantou novodobé zástavby města, zejména na její někdejší okružní třídě, dnes třídě Svobody.

V obdobném novogotickém stylu byla postavena za kostelem také honosná a velká dvoupatrová budova evangelické fary. Dům měl nejen dva sály v přízemí, které bylo možno v případě potřeby spojit do jednoho velkého prostoru, ale také kanceláře a byty.

Olomoučtí luteráni stáli od roku 1938 za Hitlerem, jako většina Němců v Olomouci. Před blížícím se pádem nacistického Německa navázali němečtí luteráni v roce 1944 jednání se sborem Českobratrské církve evangelické o převedení kostela a fary do jejího majetku. Jednání však nedospělo ke kladnému výsledku. Hned v květ-

nu roku 1945 německý kostel i s farní budovou převzali čeští evangelíci a už v červenci v něm začali sloužit bohoslužby. Byly určité snahy rozdělit poměrně početný olomoucký sbor na dva samostatné (k tomu však nikdy nedošlo). Kostel luterského charakteru, tedy s klasickým oltářem i obrazy svědků víry a dalším vybavením, byl upraven podle kalvínské tradice. Proto byl oltář a barevné vitráže (zobrazení hlavní představitelé reformace a v kruhových výplních malých oken polopostavy čtyř evangelistů) odstraněny a uloženy na půdě. Ostatní zařízení kostela zůstalo v bohoslužebném užívání.

Poprvé zasáhl socialistický stát do poměrů olomouckých evangelíků v roce 1956, když farní budovu převzal do své správy městský bytový podnik a Českobratrská církev evangelická získala do pronájmu pouze přízemí s kanceláři a sály. Sály sbor využíval pro nedělní školu, přednášky, biblické hodiny apod. V zimním období se místo kostela používaly i k bohoslužbám.

Konec používání kostela k bohoslužebným účelům nastal o tři roky později. Staršovstvo olomouckého sboru obdrželo 7. září 1959 od Univerzitní knihovny (dnes Vědecká knihovna v Olomouci) žádost o dočasné uvolnění kostela pro potřeby uložení vzácných tisků knihovny, které jsou dosud nevhodně uskladněny na několika místech ve městě. Teprve až v listopadu následujícího roku se konaly poslední bohoslužby a kostel byl předán knihovně (za laskavé poskytnutí těchto informací děkují ing. Janu Bartuškoví, kurátorovi olomouckého sboru).

Vyklízení kostela bylo provedeno tak, aby vnitřní prostor kostela zůstal volný pro vybudování

systemu úložných regálů. Dodnes zůstala na původním místě pouze kazatelna. Varhany získal kostel Československé církve (husitské) v Chudobíně a velmi krásně rezbářsky zdobené kostelní lavice vzaly úplně zaslé. Údajně byly, asi z nařízení města, rozřezány a spáleny v blízké škole. Je evidentní, že Univerzitní knihovna nebyla iniciátorem tohoto záboru kostela. Za celou akci stál tehdejší Městský národní výbor a nepochybně komunistická strana. Konečně pro knihovnu se toto provizorní řešení stalo zátěží a problém dislokace to vůbec neřešilo.

Každé, byť nevhodné využití sakrálních objektů (sborů, modliteben, kostelů nebo klášterů) bylo v době budování „lepších zítřků“ určitě lepším řešením, než ideologicky čistší způsob jako např. v Křelově, v Hustopečích u Brna, poutní místo ve Zlatých Horách a na mnoha dalších místech. Tam byly kostely odstřeleny nebo na mnoha jiných místech odsouzeny ke zchátrání a zániku.

Poznámka redakce

Budova tzv. „Červeného kostela“ byla převedena do majetku čsl. státu na základě tzv. Benešových dekretů, tj. podle ustanovení § 3 zákona č. 131/1948 Sb. Převod správy národního majetku se uskutečnil podle § 15 odst. 1, vládního nařízení č. 81/1958 Sb. Jako předávající organizace vystupoval Městský národní výbor, odbor pro školství a kulturu v Olomouci.

Správa vlastnického práva čsl. státu byla převedena s účinností od 1. února 1961 na Univerzitní knihovnu v Olomouci.

Vlajka, prapor - náš symbol

Aleš Brožek

Pod tímto názvem uspořádala Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje ve svých prostorách výstavu publikací jako součást doprovodného programu 3. českého národního vexilologického kongresu v Plzni. Ve dnech 10. září až 8. října 2004 si tak mohli návštěvníci prohlédnout řadu cenných exponátů, které kromě pořadající knihovny, Vexilologického klubu v Praze a soukromých vystavovatelů zapůjčila i Knihovna města Plzně, Moravská zemská knihovna v Brně, Krajská vědecká knihovna v Liberci, Knihovna Národního muzea v Praze, Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové a Vědecká knihovna v Olomouci.

Protože se nauka o vlajkách a praporech, pro niž se užívá od šedesátých let minulého století termín vexilologie, vyčlenila z heraldiky, byla zařazena i některá heraldická díla. Jádrem výstavy, podle scénáře autora těchto řádků, se však zaměřilo na stěžejní díla, která ovlivnila vexilologická bádání. K vidění tu tedy byla faksimile portolánů (portulánů), jak se nazývaly od počátku 14. století středověké mapy vzniklé z knižních popisů pobřeží. Bohužel se jich nezachovalo mnoho, protože je ničila agresivní slaná voda. Navíc byly zhotoveny z pergamenu, takže je později knihvazači využívali při vazbě nových knih.

Vystaveno bylo i faksimile jednoho z opisů nezachovaného cestopisného díla nazvaného *El libro del conocimiento de todos los reinos*. To vzniklo v 2. polovině 14. století a obsahovalo vyobrazení a popisy více než stovky praporů. Jeho autorem byl neznámý mnich narozený v r. 1305 v Seville. Je zajímavé, že ve čtyřech pozdních opisech je popsán český prapor jako „bílý s rumělkovým korunovaným lvem“, ačkoliv nikdy takový nebyl.

Podobu vojenských praporů užívaných na počátku 15. století přiblížilo dílo *Banderia Prutenorum* (Křížácké prapory) polského kronikáře a kanovníka v Krakově Jana Długosze (1415-1480). Popisuje a vyobrazuje v něm 56 praporů ukořistěných německým rytířům v bitvě u Grunwaldu v r. 1410. Autograf tohoto díla byl až do r. 1940 uložen u kapituly krakovské, než ho odvezla nacistická vojska do Malborku. Po válce byl znovu objeven a zakoupen v jednom londýnském antikvariátu. Naposled byl vydán v edici Karlem Górkým r. 1958 a na vexilologickou výstavu jej zapůjčila Vědecká knihovna v Olomouci.

Od konce 17. století věnovali kartografové vlajkám zvýšenou pozornost a do atlasů začali zařazovat tabule s vyobrazením vlajek. Najdeme je v dílech Carla Allarda (1648-1706), Cornelia Danckertse (1664-1717) či Johanna Baptista Homanna (1663-1724), které vydával holandský nakladatel Pieter Mortier (1661-1711) a jeho potomci. Na výstavě byly tabule zastoupeny díky zápujčce díla *Der durchlautigen Welt* z r. 1698 z Moravské zemské knihovny. Zároveň to byl nejstarší a jeden z nejvýznamnějších exponátů.

V letech 1854 až 1967 vyšlo v Norimberku 101 svazků tzv. *Nového Siebmacherova Wappenbuchu* (pojmenovaného podle řezbáře Johanna Sibmachera, (+1611) se 110 tisíci rytinami znaků. Na přípravě svazků spolupracovali významní němečtí heraldici, jakým byli Adolf M. Hildebrandt (1844-1918) či Maximilian Gritzner (1843-1902). Pro vexilology je toto dílo významné skutečností, že svazek z r. 1878 obsahoval 91 tabulí se státními vlajkami.

Toto cenné dílo nakonec do Plzně bohužel nedorazilo, a tak návštěvníci mohli vzít zavděk alespoň drobnou knížkou nazvanou *Národní a zemské barvy 150 států na Zemi*. Vyšla vídeňskému knihkupci a heraldikovi Alfredu

Grenserovi (1838-1891) v roce 1877 a pro velký úspěch se objevila na německých knižních trzích v novém vydání v r. 1881. V r. 1884 ji nechal přeložit do češtiny pražský knihkupec Alois Hynek, takže první vexilologická publikace v češtině oslavila v listopadu tohoto roku 120. výročí.

Pořádající knihovna představila díky Ivaně Horákové, která se o realizaci výstavy nejvíce zasloužila, několik vexilologických děl sice bez textu, ale zato s kvalitními barevnými kresbami. Tyto publikace zpočátku nesly název Vlajky válečných a obchodních lodí námořnictva všech států Země, později jen Vlajky všech států Země a sestavitelem publikace byl zpočátku sám nakladatel Alfred Ruhl, později jeho syn Julius Moritz Ruhl, Alfred Starke a Anton Sassmann.

V devadesátých letech 19. století byla ještě nauka o vlajkách součástí heraldiky a většina heraldiků se vlajkami zabývala okrajově. Výjimkou byl Hugo Gerard Ströhl (1846-1919), profesor knižní vazby a později heraldik na volné noze ve Vídni a Mödlingu.

Navrhování a designu vlajek se věnoval v několika časopiseckých článcích, vlajky rovněž zobrazil v díle Oesterreichisch-Ungarische Wappenrolle vydaném ve Vídni v roce 1891, 1895 a 1900 a v díle Deutsche Wappenrolle vydaném ve Stuttgartu v r. 1897. Pro jejich momentální nedostupnost vystavila plzeňská knihovna aspoň dílo Ströhla z r. 1899 nazvané Heraldischer Atlas.

Z brněnské knihovny dorazila do Plzně kniha „otce vexilologie“ Ottfrieda Neubeckera (1908-1992), vydaná v r. 1939 lipským nakladatelstvím L. Staackmann. Nese název Fahnen und Flaggen (Prapory a vlajky) a podtitul Pestrý slabikář. Ve skutečnosti se jedná o poutavě napsané odborné dílo začínající terminologií a končící bohatou bibliografií.

V roce 1975 nakladatelství McGraw-Hill realizovalo velkolepý projekt vexilologické encyklopedie, obsahující

vedle kvalitního textu i kvalitní doprovodné fotografie dokládající užití vlajek. Kniha s názvem Flags through the ages and across the world (Vlajky staletí a světa) byla krátce nato přeložena do němčiny, francouzštiny, dánštiny, italštiny a japonštiny. Její druhá část, týkající se současných vlajek a státních znaků, vyšla i samostatně v angličtině, holandštině, chorvatštině, němčině, slovinštině, španělštině a švédštině. Autorem textů byl Whitney Smith (1940-), ředitel amerického Střediska pro výzkum vlajek a autor termínu vexilologie. Tento odborný výraz vytvořil ze slov vexillum (latinsky prapor) a logos (řecky slovo). Hradecká knihovna zapůjčila německou verzi Smithovy encyklopedie, na jejímž překladu se podílel již zmíněný O. Neubecker.

Výstavu obohatily i publikace českých vexilologů, kteří jsou aktivní hlavně po roce 1972, kdy založili Vexilologický klub a začali vydávat periodikum Vexilologie. Pro omezený rozsah této zprávy není možné uvést všechny jejich práce a odkazujeme na Soupis vexilologických dokumentů z fondu Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje, který sestavila Anna Sedláčková a vydala jej plzeňská knihovna pro návštěvníky výstavy v nákladu 80 výtisků.

FEJETON

Čtenářské návraty
aneb Knihovni nostalgie

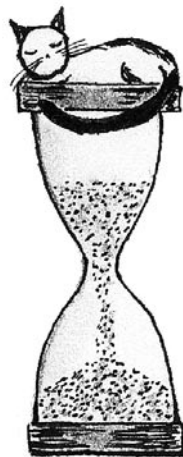
Helena Veličková

Kterýsi východní mudrc pravil, že život tady je pouhé rozpomínání se na to, co bylo předtím. Neboli objevováním nového se pořád jen vracíme k jakémusi zdroji vyššího poznání, který neseme v sobě. C. G. Jung to řekl moderněji - „všechno staré v našem nevědomí je naše budoucí“, čili z toho, co jsme si postupně uložili do podvědomí, budeme jednou čerpat inspiraci. Řekla bych, že u dlouholetého čtenáře mají velký podíl na obsahu podvědomí právě knihy a ani moc nezáleží na tom, jestli přečtené myšlenky kdysi pořádně pochopil a uvědomil si je - jestliže ne, podvědomí to pomalu, důkladně a beze spěchu udělá za něj. Po čase se nevědomé myšlenky hlásí do vědomí o slovo, někdy je však nutné pomoci jim na světlo uvědoměným vybavováním. Pak bývá potřeba si něco ujasnit, osvěžit a upřesnit, nejlépe tak, že zase sáhneme po knize, která nám kdysi právě tuhle myšlenku nenápadně vnukla.

Tento proces ukládání a rozpomínání probíhá celý život, takže asi na zmíněné moudrosti Východu něco bude. V dětství se rádi a opakovaně vracíme k pohádkám a příběhům, které nám četli nebo vyprávě-

li. Návraty k oblíbeným, důvěrně známým dětským knížkám nám nejspíš evokují pocit domova, tedy bezpečí. Připomínání známých situací, kdy i zápas se sedmihlavou saní dopadne princovým vítězstvím, úspěchem hloupeho, ale dobrosrdečného a poctivého Honzy a pokořením zlého čaroděje, v dětském čtenáři upevňuje archetyp vítězství dobra nad zlem, jinak řečeno převahu pozitivní kosmické energie nad energií negativní. Pocit bezpečí v dítěti také zakládá důvěru v budoucnost a nepřímou chuť a odvahu se jednou také do něčeho velkého pustit. Možná, že vrozený instinkt dítěti napovídá, že opakování je matkou moudrosti, kterou bude jednou v životě potřebovat.

V období dospívání přijdou první zkoušky rozpomínání a vybavování. S nepřijemnými životními situacemi se najednou roztrhl pytel a rozpačitý pubescent hledá oporu svého pošramoceného sebevědomí ve všem možném. Obvykle zklamou rodiče, kamarádi a možná i většina lidstva, které ostatně v očích dospívajícího nemívá valnou hodnotu a je spíše příčinou zkázy tohoto světa a je spíše příčinou zkázy tohoto světa a vůbec zeměkoule. Zbývá návrat do skrytého prostoru uvnitř duše - sebezpytování, hledání sama sebe a své cesty do budoucna. Hlasy nevědomí bývají někdy špatně slyšitelné a poněkud zmatené, a tak se v dospívání pro jistotu snažíme vyzkoušet všechno, na co jsme si do té doby nevzpomněli nebo jsme k tomu nenašli odvahu. Dospívající čtenář se vrhá na stále nová a nová témata, hltá romány, čte čá-

sopisy i naučnou literaturu všemožné úrovně, burcuje v sobě odvalu a tvůrčí rozlet, a vzápětí zase propadá melancholii a pesimismu. Říká se, že není většího pesimisty než mladý člověk, který má dospělost před sebou. Návraty do dětství ho jen ujišťují, že za jeho nynější potíže mohou špatní rodiče a ještě horší učitelé či vychovatelé. Vracet se k dětským knížkám, které mu kdysi dodávaly odvalu a pocit bezpečí, se stydí sám před sebou, a tak zkouší nově myslet a mluvit (přínejmenším prokládá každou větu obhroublými slovními tiky nebo užívá módní slova a obraty), po novu se oblékat, „objevit“ nový účes a novou vizáž, a to vše pak nazývá „nový styl“. Ani netuší, jak velice hluboko se do jeho rozervaného podvědomí zapíše každé slovo, které uslyší a přečte.

Prodloužíme-li si mládí vysokoškolským studiem, naše pokroky ve vědě i návraty zpět se dějí převážně prostřednictvím učebnic, slovníků, příruček a vůbec naučné literatury. Na beletrii nebývá tolik času, protože ho spousta spotřebují nekonečné diskuse na kolejích a v akademických kavárnách. Pokud máme krásnou literaturu za předmět studia nebo povinnou četbu, je to zase příležitost vrátit se ke světové beletrii, kterou jsme ještě na střední škole viděli docela jinými očima. Teď nás profesori poučí, co ve skutečnosti bylo hlavním tématem našeho oblíbeného románu, jak je ve skutečnosti složitá jeho forma a jak máme psychoanalyzovat postavy, s nimiž jsme kdysi prostě lidsky cítili sympatie nebo soucit. Vpád rozumu do jemného přediva podvědomí nám dává dvě možnosti - buď

značně poplení představu, které byly původně ryzí a instinktivní, nebo jim dá vyrůst, rozkošatět a vědomě se projevit - třeba právě při oněch akademických diskusích. Ve studentovi se posléze ustálí optimistický pocit, že veškeré universum je v zásadě poznatelné, ale i úzkost, aby něco nepochopil „nesprávně“. Ještě netuší, že pojem správnosti je pro jeho podvědomí stejně relativní jako pojem minulosti, přítomnosti a budoucnosti. Opakováním učiva ke zkouškám se však ve studentově vědomí vytvoří docela užitečný životní stereotyp návratu k moudřejším „pramenům“ - nejspíš právě tehdy v jeho duši zdomácní pragmatické pojetí knihy jako „zdroje“, „dokumentu“ nebo „zdroje informací“.

A přichází dospělost a pracovní kariéra - období, kdy podle tradovaného mínění máme zveřejnit a zúročit všechno, co jsme se do té doby naučili. Ve skutečnosti se právě v této době naučíme nejvíc, ovšem ne z knih, ale od druhých lidí. Co se týče psaného slova, při práci se k němu neustále vracíme, tentokrát v podobě starých i novelizovaných předpisů, zákonů a nařízení, hledáme slovíčka v naučných slovnících a encyklopediích - to hlavně když se chceme blýsknout svými precizními vědomostmi nebo se aspoň neznemožnit ve společnosti. V naučné literatuře čerpáme poučení, jak obstát v manželství, v rodičovství nebo při rozvodu, jak být úspěšný v zaměstnání, jak přežít šéfa nebo rakovinu. Málokdo stojí o beletrii a když už, tak zvolí detektivku nebo sexy románek, pokud vůbec přenesse svůj zrak od televize ke knihovně. K dětským knížkám

se vracíme snad jen proto, abychom je doporučili svým ratolestem a povzdechli si nad tím, že „to my jsme měli jinací zájmy“ a „my jsme nebyli takoví...“ A někteří dospělí se odhodlají překročit pomyslnou velikou řeku a dostat se na druhý břeh - totiž sami psát a plodit knihy a „dokumenty“ s nadějí, že to někdo čte a že to tudíž jaksi lidstvo potřebuje.

Stárnutí nebývá toužebně očekávaným životním obdobím člověka, ale pro čtenáře je to překvapivě čas úsvitu nových nadějí, že totiž na návraty ke knihám přibývá času i příležitostí. Když rodičovské povinnosti ztrácejí na naléhavosti a chtivost kariéry už polevuje, když nám televizní seriály a soutěže začnou připadat pořád stejné a v časopise místní lékárny se dočteme, že televize nám zářením způsobuje chronickou únavu, nervozitu a zesiluje dioptrie, nastává chvíle návratu ke staré knihovně a prověřování, co v ní zůstalo po všech odlehčovacích expedicích knih do antikvariátu. A kupodivu tam ještě zůstalo dost a zrovna těch knih, od kterých jsme nejspíš pořád ještě něco očekávali, a právě proto jsme se s nimi nedokázali nikdy rozloučit. A tak někdy kolem padesátky nastává doba, kdy přece jen tu a tam ušetříme trochu času nebo ulehne do postele s nějakou ne-horečnatou chorobou a začneme podruhé v životě číst ty staré romány, povídky, humoresky a jiné prózy. Říkám záměrně „podruhé“, i kdyby to ve skutečnosti bylo poněkolkáté. Teď je totiž čteme opravdu jinýma očima, jakoby z druhého břehu nebo z druhé strany mostu. Perspektiva je to docela jiná, a tak není divu, že vede k pozoruhod-

ným konfrontacím s překonanými životními zkouškami a nabytými zkušenostmi. Zjistíme, že v něčem se slavný spisovatel asi nemýlil, ale v některých věcech bychom mu naopak my mohli vyprávět, jak to ve světě chodí. Říká se tomu „dospění k čtenářskému nadhledu“, „hlubší porozumění knize“, „zmoudření“ a kdovíjak ještě, ale nejzajímavější je asi pocit, že teď jsme známému autorovi blíže a tak trochu na jeho úrovni.

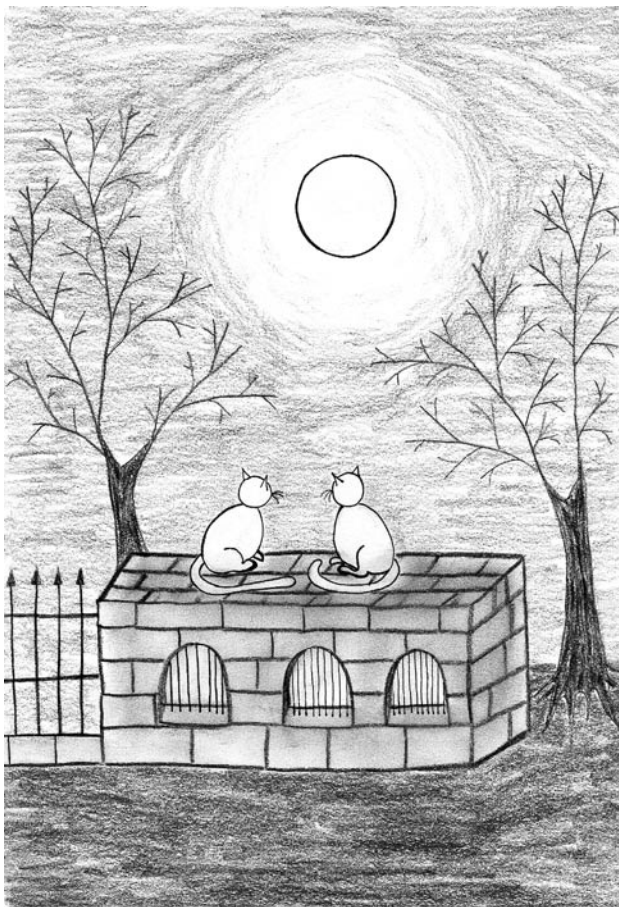
Ale ta pravá renesance čtenářství nastane ve stáří. To člověk ještě víc zmoudří, což mnozí mladší ovšem neumějí ještě ocenit a nazývají to zdětinštěním a zhloupnutím. Starý a moudrý čtenář ví, že u vznešených nebo uměleckých povah se témuž procesu říká „návrat ke kořenům“ a také už pochopil, jak je všechno relativní. Nemusí už tolik hledět na své image, nemusí se trápit budoucností (kromě obstojného zdraví a obstojné penze), a tak si za přítomnosti vnoučat nebo i bez nich vytáhne starou knihu pohádek a s rozkoší se začte do příběhu důvěrně známého, a přece stále nového. Není snad proměnlivějších knih nad klasické i některé moderní pohádky. Jejich symbolika je téměř nevyčerpatelná, jako by rostla celý život se svým čtenářem. To, čemu se říká v psychoanalýze Archetyp, je tak obsahově bohaté, že se v něm skrývají vlastně všechny formy života, s nimiž jsme se kdy setkali. Vzpomínám si, že jsem si (tehdy ještě trochu z recese) za jeden nevelký autorský honorář koupila knihu pohádek z celého světa. Podobnou knihu jsem kdysi vlastnila jako dítě, ovšem teprve teď jsem si s ní užila ohromného dobrodružství fantazie.

Hledat symbolické významy zvířat, lidí, věcí, zápletek a rozuzlení a srovnávat to se svými životními poznatky - neznám tvořivější zážitky z četby knihy než byl ten s pohádkou. Došlo mi, proč se některé události v mém životě staly právě tak, jak se staly a že to jinak ani nemohlo být. Vlastně se dá říct, že v pohádkách je archetypálně uchováno pro čtenáře všechno, co od dětství potřebuje znát, a tak veškerou další literaturu už vlastně nepotřeboval číst.

Jenomže půvab tohoto poznání je souzen až člověku pokročilého věku. Asi je nutné si ho zasloužit a možná mít i trochu štěstí. Není-li to souzeno každému čtenáři, jenom to dokazuje pravdivost pohádkového archetypu o hledání perly na dně moře nebo zakleté princezny v zámku na skleněném vršku: Vše vzácné a žádoucí lze získat jenom s pomo-

cí odvahy, vytrvalosti a překonávání překážek i neúspěchů. Je to trochu smutné a zároveň potěšující: Při návratech k pohádce a vůbec knihám ve stáří vlastně zjistíme, že díky hlubším podvědomí při četbě naše dobrodružství objevování nikdy neskončí. Skrže podvědomí,

do něhož během života přibylo množství zážitků, přichází starý a zmoudřelý čtenář na to, že na konci četby stejně jako života je zase jenom na začátku. Konečně přijde na smysl mnohokrát deklamované věty, že čas je relativní, minulost a budoucnost splývá v jedno a jen člověk pragmatický ho takto přísně rozlišuje. Je to jakási zvláštní čtenářská nostalgie: skrývá se v ní ohromná nádeje a jistota přímo archetypální - s knihou v ruce se věrný a vytrvalý čtenář má pořád na co těšit a co od života očekávat.

Úplněk

IV. svatováclavské mezinárodní setkání v Bílé Vodě a Jeseníku

Vlastivědné muzeum Jesenicka spolu se Státním okresním archivem v Jeseníku jsou již tradičními organizátory tzv. Svatováclavských mezinárodních setkání. K prvním, ještě neformálním, setkáním došlo v roce 2000 v obci Bílá Voda u příležitosti padesátého výročí násilné internace řádových sester na Jesenicku. V roce 1950 začal komunistický režim s likvidací církevních řádů jejich postupným odsouváním na okraj společnosti a zvláště Javorník, Vidnava a Bílá Voda na Jesenicku byly oním vhodným místem zapomnění. První transport dorazil do Bílé Vody právě 28. 9. 1950 na den sv. Václava. Bělovodský hřbitov, který se stal za dobu komunistické internace místem posledního odpočinku více než 600 řádových sester, se tak trochu mimoděk stal výmluvným svědkem nedávné historie kraje a byl k tomuto výročí prohlášen kulturní památkou. Tohoto prvního setkání se zúčastnili lidé z veřejné správy, z katolické církve, z různých kulturních institucí a další. Jejich společným úradkem vznikl v následujících letech model spojení vzpomínkové akce v Bílé Vodě s odborným historickým seminářem na dané regionální téma, pořádaným v Jeseníku, s cílem pomoci prohloubit znalosti historie jesenického příhraničí v širších dějinných souvislostech. A protože se jedná o území, na kterém se prolínají a mísí kultury nejméně tří etnik, tj. česká, německá a polská, dostala akce svůj mezinárodní rozměr. Organizátoři zvou k účasti odborníky i laiky jak z Německa, tak ze sousedního Polska.

Tématem letošního semináře bylo Slezsko a Jesenicko v literárním zobrazení. To také podnítilo

organizátory k širšímu pojetí svatováclavského setkání přípravou řady doprovodných akcí. Kromě tradičního setkání v Bílé Vodě na den sv. Václava a odborného semináře v Jeseníku byl následujícího dne v jesenickém kině promítán film podle literární předlohy Vladimíra Körnera Cukrová bouda, pro sváteční večer 28. 9. bylo v jesenické kapli připraveno literárně dramatické pásmo nazvané Literární toulky Jesenickem, na němž byli přítomni někteří „jeseničtí“ autoři, dále bylo možné shlédnout výstavku knih o Jesenicku z fondů knihovny Vincenze Priessnitze v Jeseníku a tato knihovna rovněž připravila autorské čtení jesenického autora J. V. Vondrky. Vzhledem k tomu, že je tento článek určen KROKu, je namístě, abych se v dalším podrobněji zmínil o vlastním semináři.

Seminář se konal v zaplněném přednáškovém sále okresního archivu. Ve dvou přednáškových blocích bylo předneseno celkem 11 přednášek, z nich po dvou německých a polských. Bylo zajištěno tlumočení z němčiny do češtiny a z obou slovanských jazyků do němčiny. Úvodní přednáška Mgr. Libora Martinka, PhD. z Opavy, Jesenicko v literárním zobrazení, přednesená v jeho nepřítomnosti zástupcem, byla páteří přednáškou na dané téma. Dr. Hermann Hauke z Mnichova přednášel na téma Obraz krajiny v regionální literatuře. Dr. Piotr Palys z Opole přednášel o České literární tvorbě v pruském Slezsku v letech 1742 až 1939. Dr. Zdeněk Filip, CSc. ze Šumperka přispěl informací o dvou slezských literátech – Ferdinandu Hanuschovi a Hansi Hohnheiserovi. Dr. Jiří Urbanec, CSc. z Opavy přednesl téma Jesenický spisovatel Oldřich Šuleř. Po diskusi k prvnímu bloku přednášek zahájil druhý blok Dr. Jindřich Garčic z Olomouce

přednáškou Slezsko v díle Vladimíra Körnera. Následovala přednáška Mgr. Krzysztofa Pawlika z Nysy Slezsko a jesenický region v publicistice Stanislaw Beluzy (1849-1929), po ní přednáška Ing. Gustava Krauseho (Rain am Lech) Franz Karl Mohr – básník a vědec. Herbert Reinelt (Kirchheim u. Teck) připomněl krátce osobnost Josepha von Eichendorfa a využil této příležitosti k předání unikátního výtisku monografie o Eichendorfovi Státnímu okresnímu archivu v Jeseníku. Věra Lejsková z Brna hovořila o své publicistické tvorbě vztahující se k Jeseníku (Moje Jeseníky v pořadech Rádia Svobodná Evropa) a na závěr vystoupila studentka jesenického gymnasia Jana Kubová s přednáškou o Rejvízských pověstech a jejich vývoji (spoluautorkou přednášky je studentka Zuzana Vávrová). Přednášky se vyznačovaly věcností a nechyběl ani kritický pohled. Zahraniční účastníci přispěli mnohými dosud neznámými informacemi a sami si mnoho nového odnášeli. Je nasnadě, že takové setkání, vyznačující se snahou o proniknutí do kulturní historie regionu a její pochopení, přispívá k procesu vzájemného porozumění mezi národy.

Prvotní ambicí organizátorů svatováclavských setkání je snaha přispět skromným dílem ke kultivaci (zkulturnění) svého kraje. Proto klademe důraz na to, aby se semináře účastnili ti, co vychovávají mládež, tedy učitelé z Jesenicka. Okruh zájemců z jejich řad rok od roku utěšeně roste. Snažíme se také o přímé zapojení mladých – viz letošní studentská přednáška. Hmatatelným (a čitelným) výstupem ze semináře je sborník přednášek (doplněný o resumé v němčině a polštině), který bude vhodnou pomůckou jak pro výuku, tak obecně pro zájemce o danou problematiku. Měl

by být vydán ještě do konce tohoto roku. Zmíněnými doprovodnými akcemi jsme zase chtěli více upoutat pozornost širší kulturní veřejnosti a podle reakcí lze soudit, že jsme se „trefili“. Pořad Literární toulky Jeseníkem, stejně jako autorské čtení, v jesenické kulturní nabídce chyběly (v kontrastu k záplavě komerční kultury) a jejich úspěch je jistě povzbuzením pro přípravu dalších literárních akcí podobného typu na Jeseníku.

Petr Košický

.....
 : Ústav bohemistiky a knihovnictví Filozofic-
 : ko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity
 : v Opavě ve spolupráci s regionálním výbo-
 : rem Moravskoslezského kraje SKIP, pořádá
 : ve dnech 16. - 17. února 2005 v prostorách
 : Slezské univerzity v Opavě již druhý ročník
 : konference **Kniha v 21. století**.
 : Tentokrát se bude referovat na téma Knihy
 : a knihovny v etické a estetické výchově.
 : Oproti loňskému roku se konference pro-
 : dloužila na dva dny, což bylo jistě zapříčiněno
 : opravdu velikým zájmem z řad přispěvatelů
 : i posluchačů. Následující druhý ročník nebu-
 : de jistě výjimkou.
 : V případě zájmu kontaktujte Ústav bohemis-
 : tiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity,
 : 746 01 Opava.
 : .....

POEZIE BEZ HRANIC

V prvních říjnových dnech se do Olomouce sjela celá řada milovníků i tvůrců poezie, studentů, obdivovatelů konkrétních básníků, herců i fandů divadelních souborů, aby spolu prožili pár nezapomenutelných dnů v „hanácké metropoli“. Přijeli, aby navštívili alespoň něco ze IV. festivalu Poezie bez hranic. Letošní nabídka doslova nabitého programu zněla opravdu velice lákavě. Vždyť svou účast přislíbily i takové hvězdy básnického nebe jako John Giorno, slavný americký performer a dlouholetý blízký přítel Andyho Warhola, nejmilovanější dánský lyrik Benny Andersen, japonský básník Nanao Sakaki, „slam papi“ Marc Smith, Bernardo Atxaga, žijící klasik baskického písemnictví, argentinský básník Guillermo Lema, Jevgenij Rejn, Ian Stephen, skotský jachtař a básník využívající námořní terminologii, či Alec Finlay, tvůrce renga a významný vydavatel. Ani česká literární a populární scéna však nezůstala ve skrytu. Mnozí diváci pak dali přednost českým zvučným jménům jako například Ivan Wernisch, Bolek Polívka, Jiří Pecha, Jaroslav Dušek, Aňa Geislerová, Jan Hřebejk, David Vávra či Jan Burian nebo Tomáš Kafka. Jak jsem již uvedl, program doslova překypoval zvučnými jmény a byl opravdu natolik bohatý, že ani nebylo možné uspořádat celý program na jediném místě. Snad je tomu tak lépe, neboť bylo o to více patrné, že poezii žije opravdu celé město. Mnoho pořadů se odehrálo na výstavišti Flora – v pavilonu E, některé v Divadle hudby, potažmo v Muzeu umění, zaangažována byla Galerie Mona Lisa a konečně po loňské zkušenosti, kdy prakticky nebylo možné navštívit některá představení ve stísněných prostorách Divadla hudby, se

organizátoři rozhodli pronajmout dokonce Moravské divadlo.

Vše vypuklo ve středu 6. 10. 2004 jednak v Galerii Mona Lisa vernisáží výstavy Jožo Gertli „Danglár“, ale hlavně v Muzeu umění vernisáží výstavy Hra v kostky aneb Vítězslav Nezval a výtvarné umění. V rámci této vernisáže promluvil jednak olomoucký primátor ing. Martin Tesařík, jednak organizátor celého festivalu pan Martin Pluháček a jednak kurátor výstavy pan Petr Spielmann, kterému se svým téměř osmdesátiminutovým úvodním slovem dokonale podařilo uspat či otrávit téměř celou společnost. Naštěstí výstava, která následovala, přinesla opravdu obohacující zážitky a ukázala nám slavného básníka nejen v jeho učebnicové podobě, ale také jako člověka prostého a výtvarně činného.

Takový byl tedy začátek a pak následovala smršť. Ve čtvrtek to byl kupříkladu šestihodinový filmový debut Andyho Warhola Sleep s Johnem Giornem v hlavní roli. Pak japonský tulák, buddhista a básník Nanao Sakaki, který některé překvapil, jiné potěšil svým jemným nepatetickým humorem. Ještě tentýž den večer vystoupil Alec Finlay ze Skotska se svou Fotbalovou poezií. Česká scéna byla zastoupena v Moravském divadle hrou Zapadlo slunce za dnem, který nebyl, ve které excelovali Ivan Wernisch, Bolek Polívka a Jiří Pecha.

Pátek nepřinesl žádný odpočinek a básnický a kulturní maraton pokračoval. Ke jménu Ian Stephen není moc co dodat, snad jen, že jeho skvělou dynamickou poezií plnou námořní terminologie je ještě zajímavější poslouchat než číst. Ještě si snad neodpustím velmi výstižnou charakteristiku Michala Spády, který ve své rodné řeči Stephenovy básně

charakterizuje takto: „Básně lana Stephena sú ako kusy studenej sivej skaly, ktoré trčia z hladiny mora, a na ktoré na hebridských poliach padá neustávajúca dážd“. Vrcholem letošního festivalu se však stala jedna z nejmýraznějších postav šedesátých let v Americe John Giorno. Dovolím si učinit přiznání, že toto jméno jsem slyšel díky letošnímu festivalu poprvé, a to ještě z mnoha médií, kde byl charakterizován jako „velmi blízký přítel Andy Warhola“. Snad podstatnější je to, že je tvůrcem tzv. „dial-a-poem“. Netroufám si hodnotit Giornovu tvorbu. Pravdou ale je, že hvězdou a taky lákadlem se stal opravdu velikým. Následovalo představení Jak se nestát básníkem s Aňou Geislerovou, Janem Hřebejkem a Davidem Vávrou. Představili se obecně v poněkud netradiční roli tvůrců poezie. Nutno dodat, že chvílemi velmi překvapující.

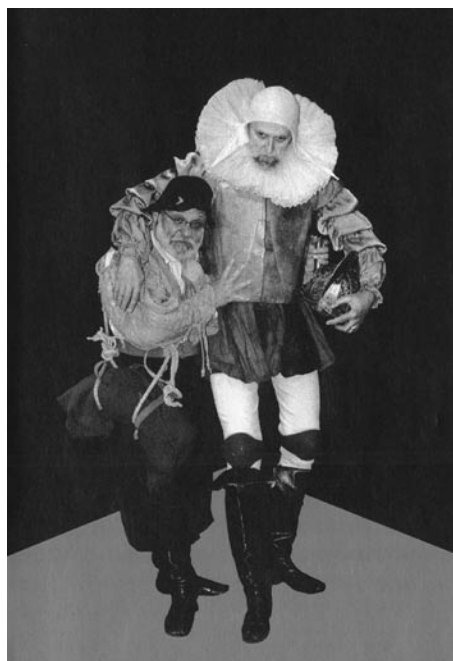
Sobota představila méně známá jména a zároveň poezii maďarskou, německou a argentinskou, ovšem myslím, že všichni se nejvíce těšili na II. Celonárodní finále slam poetry. Po loňském obrovském úspěchu se letos organizátoři rozhodli uskutečnit celkem deset regionálních kol ve slamování, ze kterých vždy vítěz se utká se soupeři právě v Olomouci, a to pod dohledem samotného „slam papi“ Marca Smitha. I. cena byla opravdu lákavá, vítěz si odnesl celkem 30 000 Kč. Zde si dovolím malou odbočku – Olomoučáci, styďte se! Nikdo se nepřihlásil...

Poslední den – neděle nabídla poezii dánskou a ruskou a konečně Divadlo Vizita s divadelní hrou Hra Nice a Jaroslavem Duškem v hlavní roli celý festival uzavřelo.

Co říci na závěr? Festival Poezie bez hranic se utěšeně rozrůstá do slušné šíře i hvězdné výše,

prezentuje celou škálu poetických i nepoetických žánrů, představuje nové, experimentální i klasické, je profesionální i neprofesionální. Dovolují si pográtulovat pořadatelům za perfektní zvládnutí, programovou náplň i za odvahu, s níž mimo jiné pronajali „velkou olomouckou scénu“. Já osobně se moc těším na další ročník a pro vás všechny, komu krátké ohlédnutí nestačilo, doporučuji kouknout na web: www.poetry.cz

Ivo Vysoudil

Roald Dahl: Prevítovi

(Přeložila Iva Nováčková,
ilustrace Jan Brychta, vydala
Academia 2004)

Na našem knižním trhu se objevila další kniha pro děti z pera britského spisovatele Roalda Dahla. Už sám název dosti napovídá - Prevítovi. Do jakéhožto světa zavádí autor děti tentokrát? Jsou to zase nějaká neuvěřitelná dobrodružství, které našli čtenáři v knize Jakub a obří broskve? Nebo jde o další příběh plný fantazie, kde vítězí skromný a slušně vychovaný chlapec z chudých poměrů, jako je tomu v Dahlově nejslavnější knize pro děti – Karlík a továrna na čokoládu?

Tentokrát nás Dahl zavádí do nelidského světa manželů Prevítových, skřetů, kteří bydlí v domě bez oken, se zahradou plnou kopřiv a bodláků. Jsou nejšťastnější a nejspokojenější, když si mohou pochutnávat na skvělém ptačím nákypu. Neznají lidské slitování, nenávidí sebe navzájem i všechny kolem sebe. Doslova si libují ve zlomyslnostech. Když pomíneme, že jsou svým vzezřením odpudiví, vyděsí nás jejich vnitřní svět. Rozvíjí se před námi obraz rafinovaných krutostí, který nebere konce. A jako by těch násilností nebylo dost, čtenář se dovídá další tvrdou realitu. Prevítovi kdysi pracovali v cirkuse a ještě teď vlastní opičí rodinku, se kterou si nemilosrdně zahrávali a která je nenávidí. Svým jednáním si Prevítovi připraví neveselý konec. Zvířata se z jejich zajetí osvobodí. A Prevítovi si na vlastní kůži zakusí příkoří, která bytostí okolo sebe působili. Prevítovské zlo vyprchá a nic po něm nezůstane, ale přece jen v nás zanechává pachutí přehnaného světa násilí.

Že by v tomto příběhu inspirovaly Roalda Dahla postavy trollů, o kterých častokrát slychal za svých pobytů v Norsku? Anebo se tak vnitřně vyrovnává s bezcitností, která byla kdysi jeho každodenní školní realitou?

Ivana Kubičková

V prostějovském nakladatelství Jiří Laurenčík vyšly nedávno dva svazky výboru prací **Františka Koželuhu - Paměti o věcech náboženských**. Prof. František Koželuha (1845-1912) pracoval 25 let na české zemské realce v Prostějově (1883-1909). Ve svém díle usiluje o sepsání dějin místa svého působení, v Prostějově uspořádal městský archiv i muzejní sbírky a vytvořil základy dějin města Prostějova. Popisuje "duchovní život" města, zabývá se vzděláváním na místních školách a jsou zde i zmínky o významném knihtiskařství v Prostějově. Značná část díla se věnuje První společné pouti slovanských národů do Říma roku 1881, popisuje činnost Spolku katolických tovaryšů a neméně významné jsou práce o biskupu Janu Filipcovi a J. N. Hankovi z Hankenštejna. Toto významné dvousvazkové dílo připravil po letech studia a bádání v archivech a knihovnách Jiří Laurenčík. Kniha je významná především tím, že popisuje bílá místa v historii města Prostějova a mimo to překračuje horizont regionu a doby.

KROK informuje

.....Vlastivědné muzeum v Šumperku

zahájilo vernisáží dne 4. listopadu 2004 výstavu novoročenek z celého světa ze sbírek zábrzežského muzea „**P. F. novoročenky ve službách přátelství**“. Zajímavou expozici lze shlédnout v Památníku Adolfa Kašpara v Lošticích až do 7. ledna 2005.

.....Muzeum Komenského v Přerově

představuje v zámecké pamětní síni stálou expozici z díla dvou významných přerovských umělců. Akademický malíř **Augustin Mervart** (1889 – 1968), „kronikář Pobečví a Přerova“, se prezentuje rozměrnými plátny – krajinami, z nichž nejznámější je olejomalba „Pohled na Přerov od Předmostí“ o rozměrech 180 x 300 cm. Z díla sochařského mistra **Josefa Bajáka** (1906 – 1980) lze shlédnout plastiky, plakety a medaile. Výtvarná díla uvidí také návštěvník koncertů a kulturních setkání, které se v nedávno rekonstruovaných prostorách konají.

.....Vlastivědné muzeum v Olomouci

vystavuje pod názvem „**Nejsme jiní**“ již od 12. listopadu 2004 keramické objekty Rudolfa Kleina, klienta ÚSP Rybníček a jeho učitelky Jitky Bučkové. Výstava je doplněna květinovými aranžmá klientky ÚSP Vincentinum Leony Kulové a potrvá do 31. 12. 2004.

.....Knihovna města Olomouce

uspořádala v členění dle kategorií pro žáky základních škol, středoškoláky a vysokoškoláky již 6.

ročník literární a výtvarné soutěže na téma „**Krásy našeho města**“. Výtvarná část soutěže byla zastoupena 73 pracemi mladých výtvarníků, literární část obeslalo 21 začínajících autorů. Pořadatel pozval všechny soutěžící na slavnostní vyhodnocení do společenského sálu Muzea umění v Olomouci. Oceněným mladým umělcům byly předány diplomy a věcné odměny. Odborná porota i pořadatelé ocenili především skutečnost, že děti a mládež dovedou přemýšlet a tvořit i v době videí, počítačů a automatů a vyslovili uspokojení, že technika dosud nepřevládla nad lidským duchem a dovedností.

.....Městská knihovna v Lipníku nad Bečvou

je jednou z pěti set knihoven, které se zapojily do projektu „**Rozmanitost do knihoven**“. Jeho cílem je zpřístupnit návštěvníkům veřejných knihoven literaturu a informace o historii a současnosti, zvycích a tradicích rozličných kultur, etnických skupin a národnostních menšin. V rámci projektu se 19. října 2004 v sále městské knihovny uskutečnily tři besedy pro žáky lipenských škol o komunitě Romů, o zvyklostech a odlišnostech jejich života. Interaktivní setkání s Helenou Danielovou z Muzea romské kultury v Brně bylo pro posluchače poutavé, inspirující, zpestřeno předváděním tradičních romských oděvů a šperků za doprovodu podmanivé romské lidové hudby.

.....Muzeum Prostějovska v Prostějově

připravuje pro předvánoční slavnostní čas reprezentativní výstavu „**Poklady českého výtvarného umění 19. století**“. Ve spolupráci s řadou morav-

ských muzeí a galerií bude prezentován průřez tvorbou výtvarných umělců zvučných jmen – Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Antonín Chitussi, Jakub Schikaneder ap. Výstavu lze shlédnout ve výstavním sále muzea na nám. T. G. Masaryka ve dnech 26. listopadu 2004 – 16. ledna 2005.

Dále muzeum upoutá výstavou s názvem „**Jára Cimrman byl v Prostějově?!**“ Ve spolupráci s Divadlem Járy Cimrmana si připomeneme vznik, historii a současnost této divadelní scény, pořadatel nás provede příběhem a osudy mystifikovaného J. C. Výstava bude zahájena dne 26. listopadu 2004 ve výstavním sále „Špalíček“ a potrvá do 9. ledna 2005.

.....**Městské muzeum a galerie v Hranicích** zahájí vernisáží dne 25. listopadu 2004 ve výstavním sále ve Staré radnici výstavu „**Marius Kotrba – Sochy a obrazy**“. Autor je absolventem AVU v Praze, dnes působí jako vedoucí ateliéru sochařství Institutu pro umělecká studia Pedagogické fakulty Ostravské univerzity. Žije a tvoří v Rožnově pod Radhoštěm. Od dominantní malířské tvorby přelomu 80. a 90. let přechází k monumentální sochařské činnosti (robustní figurální plastika spojená s geometrickými tvary). K vidění budou i nejnovější díla vytvořená během podzimního studijního pobytu v zahraničí. Výstava potrvá do 16. ledna 2005.

Václava Jemelková

Šestnáct zájmových sekcí, v nichž se sdružují stovky olomouckých patriotů, má **Vlastivědná společnost muzejní Olomouc**, která letos oslavila 120 let svého trvání.

Důstojným dílem určeným široké veřejnosti je publikace **Z paměti literární Olomouce**. Byla připravena literární sekcí VSMO ve spolupráci s řadou akademických osobností. Editorem sborníku se stal Mgr. Bohumír Kolář, předseda této literární sekce. Sborník memoárů a statí přináší zajímavé a často nové informace a poznatky o literátech a literárním dění v našem městě v průběhu celého XX. století.

GAUDEAMUS 2004

Ve dnech 19. až 22. 10. 2004 proběhl v areálu brněnského výstaviště XI. ročník veletrhu pomaturitního a celoživotního vzdělávání GAUDEAMUS 2004. Akce se zúčastnilo 99 vystavovatelů - 49 univerzit a vysokých škol, 20 vyšších odborných škol, 30 jiných vzdělávacích zařízení a nadací a 16 zahraničních vystavovatelů. Mimo odbornou veřejnost navštívilo veletrh GAUDEAMUS 29 tisíc zájemců o problematiku vzdělávání. Z analýz přijímacího řízení Univerzity Palackého v Olomouci vyplývá, že v porovnání s předchozím rokem se počet uchazečů o studium na této VŠ zvýšil o cca 2 000. Příští ročník této akce proběhne ve dnech 18. - 21. 10. 2005. Další informace na www.gaudeamus.cz.

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

L e d e n

Blahutka, Bedřich – kronikář; vlastivědný pracovník

*16.1.1905 Bučovice, okr. Vyškov

†14.9.1968 Věteřov, okr. Hodonín

Místa působení: Věteřov, okr. Hodonín

Pozn.: napsal několik vlastivědných pojednání do sborníku Vrbasův kraj

Literatura: Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajové i národní kultuře. Brno 1994.

Čejka, Karel – herec; režisér; dramatik; libretista; publicista; redaktor; textař

*4.1.1935 Míchov, okr. Blansko

†22.4.2000 Ostrava

Místa působení: Blansko; Jihlava; Ostrava

Pozn.: jeho tvůrčí činnost často vycházela z úzkého vztahu k divadlu; inklinoval k humoru a satíře

Literatura: Hejl, E. – Procházka, Z.: Koho dal náš okres divadlu. Blansko 1986; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001.

Drtil, Artuš – literární kritik; publicista; redaktor

*6.1.1885 Klopina, okr. Šumperk

†10.4.1910 Praha

Oblast působení: Šumpersko

Pozn.: od roku 1905 žil v Rokycanech, ve Freistadtu v Horních Rakousích (jako vojín), v Praze

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. I. A-G. Praha 1985.

Eichler, Karel – hudební historik; prozaik; redaktor; skladatel

*13.1.1845 Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

†24.4.1917 Brno

Místa působení: Brno; Hodonín; Hovorany, okr. Hodonín; Kurdějov, okr. Břeclav; Veverská Bitýška, okr. Brno-venkov

Pozn.: popsal poutní místa na Moravě a ve Slezsku; věnoval se památce P. Křížkovského

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983.

Hýsek, Miloslav – literární historik; literární kritik; redaktor

*15.1.1885 Němčice, okr. Blansko

†10.2.1957 Praha

Pozn.: působil v Praze na Fil. fak. UK; vztah díla k Moravě a Slezsku; spoluredigoval Listy filologické; psal hesla pro Ottův slovník naučný a Masarykův slovník naučný; autor článků s bezručovskou tematikou

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Český biografický slovník XX. století. I. A-J. Praha 1999; Československý biografický slovník. Praha 1992.

Kostomlatský, Samuel – básník; překladatel; skladatel; filolog

*5.1.1895 Bystré, okr. Rychnov nad Kněžnou

†9.10.1984 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: anglista; překlady Ch. Dickense; autor písní

Literatura: Kdy zemřeli...? 1980-1985. Praha 1992.

Krajíček, Oldřich František – malíř; grafik; básník

*7.1.1955 Hvozdná, okr. Zlín

Místa působení: Zlín; Hvozdná, okr. Zlín

Pozn.: v jeho tvorbě najdeme především valašské krajiny, ale i portréty, kytice; vytváří kovové objekty; organizuje výstavy a různé kulturní akce

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Kratochvíl, Josef - prozaik

*1.1.1915 Pozoříčie, okr. Brno-venkov

†26.5.2001 Kemnat (Německo)

Pozn.: vůdčí osobnost českého skautského hnutí; psal romány se skautskou tematikou pro mládež; příspěvky do časopisů Anděl strážný, Junák, Mladý hlasatel; roku 1951 odešel do exilu a v roce 1954 se usadil v Německu; stal se odborníkem na etologii a ornitologii; vydával časopis Skaut exulant, po roce 1990 Československý Skaut-Junák v zahraničí

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Kdo je kdo. Obec spisovatelů. Praha 1996.

Martinek, Libor – básník; překladatel; literární kritik

*15.1.1965 Krnov, okr. Bruntál

Místa působení: Krnov, okr. Bruntál; Opava

Pozn.: zaměření na literární historii a teorii; zakladatel a vedoucí nakladatelství Literature & Sciences; příspěvky do časopisů; spolupráce s rozhlasem; překlady z polštiny
Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2002, č. 285; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001.

Šindler, Valentin – dramatik; operní pěvec; prozaik

*30.1.1885 Cholína, okr. Olomouc

†21.1.1957 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: psal hanácky; vystupoval jako Stréček Matěj Křópal z Břochovan; působil v Národním divadle v Praze; psal do Divadelních šeptů; autor rozhlasových revui

Literatura: Slavík, B.: Písemnictví na Litovelsku. Litovel 1937; Český biografický slovník XX. století. 3. Q-Ž. Praha 1999.

Zahradníček, Jan – básník; literární kritik; literární publicista; nakladatelský pracovník; překladatel; redaktor

*17.1.1905 Mastník, okr. Třebíč

†7.10.1960 Uhřínov, okr. Žďar nad Sázavou

Místa působení: Brno; Uhřínov, okr. Žďar nad Sázavou

Pozn.: v letech 1940-48 redigoval revui Akord; v 50. letech odsouzen za „velezradu“; v roce 1960 amnestován

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 3. Q-Ž. Praha 1999.

Ú n o r

Bufková, Karla – prozaička; dramatička; národopisná pracovnice

*7.2.1855 Blansko

†29.11.1941 Praha

Místa působení: Boskovice, okr. Blansko; Olomouc

Pozn.: autorka vlastivědné beletrie; sběratelka lidových tradic a pověstí

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. I.A-G. Praha 1985.

Damborská, Marie – fejetonistka; prozaička

*15.2.1895 Lednice, okr. Břeclav

†14.5.1990 Černá Hora, okr. Blansko

Místa působení: Brno; Dalečín, okr. Žďár nad Sázavou; Lomnice, okr. Blansko; Pavlov, okr. Břeclav; Velké Bílovice, okr. Břeclav; Černá Hora, okr. Blansko

Pozn.: celé dílo tematicky těží ze života na Slovácku; spolupráce s brněnským rozhlasem; autorka rozhlasových pásem a her

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. I. A-G. Praha 1985; Malovaný kraj, 30, 1994, č. 1.

Hejda, Jiří – novinář; prozaik; publicista

*25.2.1895 Praha

†25.4.1985 Praha

Místa působení: Olomouc

Pozn.: byl profesorem na Obchodní akademii v Olomouci; odsouzen v procesu s M. Horákovou, do roku 1962 vězněn

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. I. A-J. Praha 1999.

Kalus, Josef – básník; prozaik; autor dětské literatury

*16.2.1855 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

†1.12.1934 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín; Stará Bělá, okr. Ostrava; Čeladná, okr. Frýdek-Místek

Pozn.: vztah díla ke kraji, zejména k Valašsku

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 4. Opava 1981; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 2/II. K-L. Praha 1993; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Kožmín, Zdeněk – literární historik; literární kritik

*28.2.1925 Hněvice, okr. Litoměřice

Místa působení: Brno; Břeclav; Starý Jičín, okr. Nový Jičín
Pozn.: příspěvky do časopisů Host do domu, Plamen, Nová mysl, Orientace, Literární noviny; zaměření na moderní českou literaturu

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995. Olomouc 1996; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 2. K-P. Praha 1999.

Maléřová, Zuzana – redaktorka; spisovatelka

*1.2.1965 Dolní Bečva, okr. Vsetín

Místa působení: Rožnov pod Radhoštěm, okr. Vsetín

Pozn.: působila jako tisková mluvčí Národního divadla v Praze; autorka knih o životě a práci herců

Literatura: Region Valašsko, 16.11.1994; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Mikšíček, Matěj – prozaik; redaktor; folklorista

*3.2.1815 Toužín, okr. Jinčichův Hradec

†12.3.1892 Brno

Místa působení: Brno; Hranice, okr. Přerov

Pozn.: sběratel a editor moravských národních pohádek a pověstí; vztah díla ke Slezsku, Valašsku a Hané; redaktor kalendáře Domácí přítel

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada 1(13). Ostrava 2000; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983.

Stuna, Matěj – divadelní herec; dramatik

*25.2.1765 Praha

†3.6.1819 Letovice, okr. Blansko

Místa působení: Letovice, okr. Blansko

Pozn.: do roku 1791 v Praze; jezdil s německou divadelní společností; vstoupil do řádu v Letovicích

Literatura: Nový život, 1.6.1983; Polák, V.: Literární místopis okresu Blansko. Blansko 1985.

Váša, Petr – hudební skladatel; kytarista; textař; zpěvák

*7.2.1965 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: od roku 1991 se věnuje one-man show projektu „fyzického básnictví“ (pohybové poezii); působení v hudebních skupinách Z kopce, Ty Syčáci

Literatura: Rock & Pop, 2, 1991, č. 14; Matzner, A. – Poledňák, I. – Wasserberger, I.: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. 3. Praha 1990; Český biografický slovník XX. století. 3. Q-Ž. Praha 1999.

B ř e z e n

Černý, Václav – editor; literární historik; literární kritik; překladatel

*26.3.1905 Jizbice, okr. Náchod

†27.1.1987 Praha

Místa působení: Brno

Pozn.: překládal z francouzštiny a španělštiny; komparatista, romanista, bohemista; autor esejí, monografií, memoárů; redigoval Kritický měsíčník

Literatura: Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. I. A-J. Praha 1999.

Dušková, Sáša – archivářka; historička

*11.3.1915 Brno

†24.8.2002

Místa působení: Brno

Pozn.: práce na edici listinných středověkých pramenů z období přemyslovského; práce v oboru pomocných věd historických

Literatura: Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. Praha 1998; Časopis Matice moravské, 121, 2002, č. 2.

Koubek, Václav – akordeonista; filmový herec; hudební skladatel; textař; zpěvák; prozaik

*2.3.1955 Brno

Pozn.: působil v pražském divadle Loutka; od roku 1982 vystupuje jako písničkář; amatérský filmař; autor povídek

Literatura: Matzner, A. – Poledňák, I. – Wasserberger, I.: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. 3. Praha 1990; Melodie, 26, 1988, č. 4.

Macháček, Tomáš – dramatik; publicista; textař

*5.3.1915 Násedlovice, okr. Hodonín

†7.7.1967 Praha

Pozn.: autor učebnice slepeckého písma pro samouky; vedoucí pracovník spolku nevidomých Jednota invalidů; texty k duchovním písním

Literatura: Vlach, J.: Co dalo Ždánicko krajové i národní kultuře. Brno 1994.

Nekula, Marek – básník; prozaik; překladatel

*4.3.1965 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: působení v Ústavu pro jazyk český ČSAV v Praze a na univerzitě v Řezně; germanista

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995. Olomouc 1996.

Sobotík, Bohumil – muzejní pracovník; vlastivědný pracovník; redaktor; historik

*1.3.1905 Opava

†14.1.1966 Opava

Místa působení: Opava; Zlín; Uherský Brod, okr. Uherské Hradiště

Pozn.: ředitel Slezského studijního ústavu a Slezského muzea v Opavě

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976; Kdy zemřeli... ? 1963-1966. Praha 1966; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 2. Opava-Ostrava 1994.

Sobotka, Richard – prozaik; autor dětské literatury

*15.3.1935 Zašová, okr. Vsetín

Místa působení: Rožnov pod Radhoštěm, okr. Vsetín

Pozn.: publikoval v ostravském časopise Červený květ; publikační činnost v tisku; spolupráce s ostravským rozhlasem

Literatura: Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. 3. Ostrava 1986; Mikulcová, M. - Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001.

Trojak, Bogdan – básník; esejista; vydavatel

*23.3.1975 Český Těšín, okr. Karviná

Místa působení: Pařezovice, okr. Vyškov; Vendryně, okr. Frýdek-Místek; Brno; Český Těšín, okr. Karviná

Pozn.: spoluvydavatel poetického magazínu Weles; tvorba v češtině a polštině; spoluzakladatel elektronického

časopisu Lumír

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995. Olomouc 1996; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001.

KNIHOVNICKÁ LITERATURA

A. KNIHOVNICTVÍ

I. Knihovnictví a knihovny (všeobecně)

Česko

K n i h o v n y se představují. Jindřichův Hradec 2002. 62 s., il. - Publikace vydaná v rámci spolupráce českých a rakouských veřejných knihoven na projektu Phare „Povídání přes hranici 2002“.

OS: H 72.269

V e ř e j n é knihovny Královéhradeckého kraje v roce 2003. Statistická ročenka veřejných knihoven. Hradec Králové 2004. 42, [38] s., il.

OL: II 836.780/ 2003 OS: H 72.778

V ý r o č n í zpráva Městské knihovny v Praze za rok 2003. Praha 2004. 45 s.

OL: II 829.752

Z á k l a d n í statistické údaje o kultuře v České republice: audiovizuální díla - divadla - galerie (muzea výtvarných umění), muzea a památníky - hudební soubory - hvězdárny, planetária a astronomické pozorovatelny - knihovny - neperiodické publikace... Praha 2004. 128 s., il.

OS: H 72.373

Slovensko

P r í r u č k a pre používateľov a návštevníkov (Obálkový název: Štátna vedecká knižnica). Banská Bystrica[2003?]. 33 s.

OS: G 285.742

4. Katalogizace, bibliografický záznam a třídění

S e d l á č k o v á, B.: Dokumentografie: skriptum. Část I, Typologie dokumentů [Kopie].

Opava 1993. [42] s.

OL: I-112.423/ I OS: I3.323 G I

4a. Jmenné zpracování knih a periodik

B a l í k o v á, M. - Kubalová, H. - Svobodová, J.: Katalogizace ve formátu MARC 21. Praha 2004. 156 s.

OL: II 843.355 OS: H 72.977

M A R C 21: formát pro autority. Praha 2004. I sv. (v různém stránkování).

OL: II 848.416

8. Informatika, informační systémy

I n t e r n e t Librarian International 2004: Access, Architecture & Action: Strategies for the New Digital World: 11-12 October 2004. Oxford 2004. 15 s.

OS: H 72.300

C. PRACOVNÍCI, MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ, AUTOMATIZACE

12. Vzdělávání knihovnických a informačních pracovníků

I n f o r m a č n í gramotnost: sborník příspěvků z konference, konané 27.11.2003 v Moravské zemské knihovně. Brno 2004. 148 s.

OS: G 285.738

14. Budovy, zařízení, mechanizace

The e f f e c t i v e library: vision, planning process and evaluation in the digital age: documentation of new library buildings in Europe. Leipzig March 19-23, 2002. Göttingen 2002. 319 s., il.

OS: G 286.184

The r e n a i s s a n c e of the library - adaptable library buildings: documentation of new library buildings in Europe. March 17-19, 2004. Göttingen 2004. 367 s., il.

OS: G 286.183

D. NAUKA O KNIZE, HISTORIE

17. Vydavatelství, knižní obchod

Š a n c e univerzitních vydavatelů v evropském knižním prostoru: pamětní tisk ze semináře konaného u příležitosti I. knižního veletrhu Svět knihy Brno 2003. Brno 2004. 22 s., [8]obr. příl.

MOJE KNIHA

Do celostátní akce MOJE KNIHA, organizované Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP), která byla zaměřena na všechny skupiny obyvatel a především uživatelů knihoven, se přihlásilo 93 252 účastníků.

Výsledky ankety o nejoblíbenější knihu :

1. **Joanne K. Rowling** ..... **Harry Potter**
2. **John R. Tolkien** ..... **Pán prstenů**
3. **Bible**
4. **Zdeněk Jirotka** ..... **Saturnin**
5. **Božena Němcová** ..... **Babička**
6. **Mika Waltari** ..... **Egyptán Sinuhet**
7. **Antoine de Saint-Exupery** ..... **Malý princ**
8. **Betty MacDonald** ..... **Co život dal a vzal**
9. **Betty MacDonald** ..... **Vejce a já**
10. **Astrid Lindgren** ..... **Děti z Bullerbynu**

Siemens – optimální hasicí systémy pro všechny případy

SIEMENS

Bezchybná detekce jako základ úspěšného uhašení požáru...

Protože automatický hasicí systém je v mnoha případech optimální první formou požárního zásahu, Siemens nabízí celou řadu hasicích systémů. Mezi systémy vhodné pro sklady, muzea, archivy a knihovny patří hašení dusíkem, GasSpray, k použití je v tomto případě vhodný i chemický hasební plyn FM200.

S našimi specialisty můžete konzultovat různé možnosti využití těchto hasicích systémů. Díky jejich kvalifikaci a znalostem budete informováni, jak by měl vypadat optimální hasicí systém přizpůsobený všem rizikům a cílům ochrany.

Na základě našich dlouholetých zkušeností:

- pro Vás vytvoříme individuální řešení protipožárního zabezpečení
- nabídneme komplexní škálu služeb od projekce a instalace po zaškolení
- zajistíme, že Váš hasicí systém bude vždy v provozu

Vyberte si Fire Safety a získejte partnera, na kterého se můžete spolehnout

Kontaktní adresy:

Siemens s.r.o. divize Building Technologies - Fire Safety

Praha
Evropská 33a
160 00 Praha 6
Tel.: 233 033 450
Fax: 233 033 451

Ostrava
Varenská 51
702 00 Ostrava 2
Tel.: 596 658 691
Fax: 596 658 690

Zlín
Budova Centroprojektu
Štefánikova 167
760 30 Zlín
Tel.: 576 011 512
Fax: 576 011 507

Z obsahu:

Ivo Vysoudil s Helenou Lisickou

Mezinárodní seminář CASLIN 2004

- Věra Jurmanová, Petr Škyřík

Z.V.Tobolka - politik, historik a knihovník

- Václav Pumpřla

Slova se otvírají zemětřesením (Karol Sidon: 7 slov)

- Helena Veličková

Kde voní pergamen.

Jindřich Zdík doma a ve světě.

- Štěpán Kohout

Arcibiskupská knihovna v Olomouci

- Emilie Dohnalová

Knihovna na zámku v Kroměříži

- Cyril Měsíc

„Červený kostel“ v Olomouci

- Miloslav Pojsl